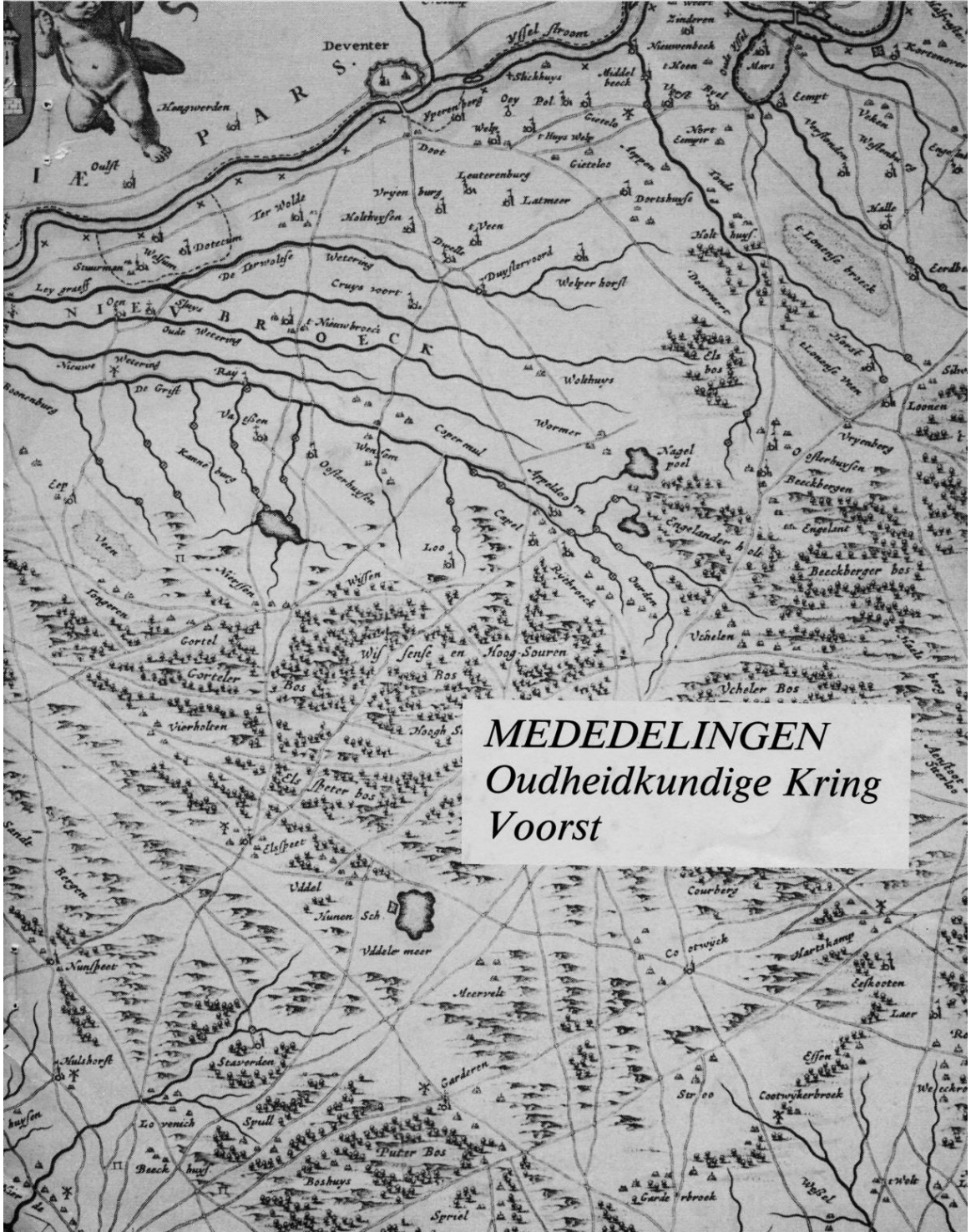

JRG 8

EXTRA
APRIL 1985

''Kroniëck''

MEDEDELINGEN
Oudheidkundige Kring
Voorst

Oudheidkundige kring Voorst

April 1985.

EXTRA UITGAVE.

In het kader van de activiteiten rond de bevrijding en de overtocht van de Canadezen te Wilp 40 jaar geleden, heeft de Oudheidkundige Kring Voorst gemeend hieraan aandacht te moeten schenken in de vorm van een extra Cronijck.

Da overige activiteiten in deze zijn: de vertoning van een videofilm over de overtocht van de Canadezen bij Wilp, op Vrijdag 12 April in de Smidse.

Een tentoonstelling in de kerk te Wilp over de jaren 1940-'45 op 13 en 14 April van 2 tot 5 uur.

De O.K.V. is een ieder zeer dankbaar die heeft meegewerkt aan het tot standkomen van deze drie onderwerpen en wel in het bijzonder de ambassadeur van Canada zijne excellentie L.A.H. Smith, die zo vriendelijk is geweest een voorwoord te willen schrijven voor deze uitgave.

Ook zijn we het gemeentebestuur van Voorst zeer erkentelijk voor haar medewerking.

Redactie-adres: J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10, 7396 AJ Terwolde
tel. 05717 - 1760

As the Canadian Ambassador to The Netherlands at the time of the historic celebration of the 40th Anniversary of the Liberation, I am both pleased and honoured to have been given the opportunity of contributing to this special edition devoted to the Liberation.

Our two countries enjoy a unique relationship unlike any other shared in the world. It is a relationship which became strengthened during a dark period of trial and tribulation and which blossomed and flourished during the subsequent years of peace and prosperity. Canada's role in offering its territory to the Dutch Royal Family throughout the war, and the part played by the Canadian Armed Forces in the final liberation of this country, have obviously not been forgotten by the people of The Netherlands despite the many years which have passed since the end of the War. We Canadians are grateful for this. Both Canada and The Netherlands paid a heavy price for the defence of freedom 40 years ago. Let us hope the generation of today is never called upon to make a similar sacrifice.

May I take this opportunity to offer the members of the Oudheidkundige Kring Voorst my personal regards and best wishes in their plans for the celebration of this historic occasion and their special effort to highlight and emphasize the warm and friendly ties which exist today between Canada and The Netherlands as a result.

L.A.H. Smith
Canadian Ambassador
to The Netherlands
April, 1985

Als Canadees ambassadeur In Nederland ten tijde van de historische viering van de 40ste verjaardag van de bevrijding, ben ik er zowel mee ingenomen als vereerd, dat mij de gelegenheid geboden wordt, bij te dragen aan deze speciale uitgave gewijd aan de bevrijding.

Onze twee landen verheugen zich in een unieke verhouding, niet te vergelijken met enig ander in de wereld. Het is een verhouding, die inniger werd gedurende een zware periode van beproeving en tegenspoed en die bloeide en gedijde gedurende de volgende jaren van vrede en voorspoed. Canada's rol in de aanbidding van zijn grondgebied aan de Nederlandse koninklijke familie, gedurende de oorlog en het deel geleverd door de Canadese strijdkrachten in de uiteindelijke bevrijding van dit land, zijn klaarblijkelijk niet vergeten, door de inwoners van Nederland, ondanks de vele jaren die voorbijgegaan zijn sinds het eind van de oorlog. Wij Canadezen zijn hiervoor dankbaar. Beide, Canada en Nederland betaalden een hoge prijs voor de verdediging van de vrijheid 40 jaar geleden. Laat ons hopen dat op de huidige generatie nooit een beroep gedaan wordt om een even groot offer te brengen.

Mag ik deze gelegenheid benutten om de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst mijn persoonlijke groeten en beste wensen aan te bieden bij hun plannen voor de viering van deze historische gebeurtenis en hun bijzondere inspanning te accentueren en de nadruk te leggen op de warme en vriendschappelijke binding als gevolg, die nu bestaat tussen Canada en Nederland.

L.A.H. Smith
Ambassadeur van Canada
in Nederland
April 1985

DE OVERTOCHT.

Teneinde West-Nederland zo snel mogelijk te bevrijden werd getracht om de Duitsers in de omgeving van de IJssel een vernietigende slag toe te brengen. De Canadezen trokken langs de Oostzijde van de IJssel naar het noorden en wilden tevens op twee plaatsen de IJssel oversteken.

De bedoeling was West-Nederland af te grendelen door door te stoten naar het noorden en vanaf de Veluwe het westen te bevrijden. De twee plaatsen waar overgestoken werd, waren Westervoort, operatie "Quickranger" en Wilp, operatie "Cannonshot" (kanonschot).

De overtocht bij Wilp werd gerealiseerd door de 48th Highlanders of Canada, deel uit makend van de 1ste Canadese Divisie.

Het regiment Highlanders of Canada werd opgericht in 1891. De troepen voor de overtocht waren verzameld in de omgeving van Gorssel, schietbaan Gorsselse heide. Ze waren de vorige dag vanuit het Reichswald hier naar toe gekomen.

Eerst is een kleine groep overgezet van circa zeventig man, die een klein bruggehoofd vormde op de Wilpse klei. Deze kleine groep moest dit kleine stukje bezet houden, onderwijl de genie met man en macht werkte om een verbinding tussen beide oevers te bewerkstelligen. Men had deze verbinding nodig om zwaar materiaal naar de overzijde te brengen, maar tevens om van snelle aanvoer van troepen verzekerd te zijn.

De Duitsers hadden vanuit West-Nederland troepen aangevoerd om dit gebied te verdedigen. Nadat de oeververbinding tot stand gekomen was en voldoende oorlogsmateriaal en troepen aangevoerd konden worden, werd de opmars voortgezet.

Het is geen gemakkelijke tocht geweest voor de Canadezen, want de Duitsers boden links en rechts zware tegenstand. Het eerst werden Wilp, de Hoven en de Stenenkamer bevrijd en vervolgens ging men in de richting Apeldoorn.

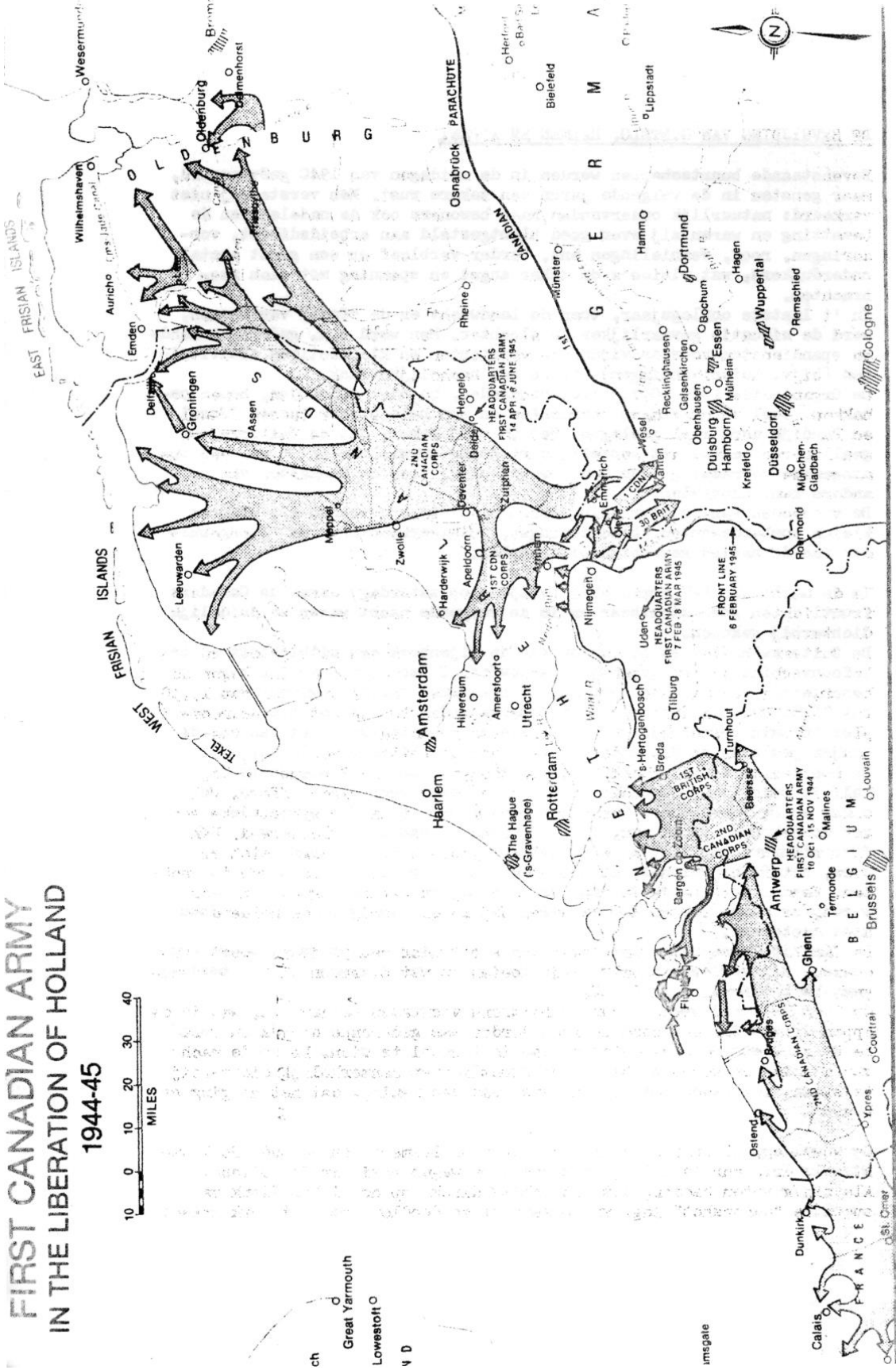
Deze overtocht, eenvoudig opgeschreven heeft ondanks de blijheid van de bevrijding, ook veel leed gebracht.

Vele gesneuvelden, afgebrande of stukgeschoten boerderijen en huizen, burgerslachtoffers, veel gedood vee.

Zeer zeker het overdenken waard en in herinnering houden, dat de Canadezen en overige geallieerden veel gegeven hebben om ons de vrijheid terug te geven, na vijf jaar onderdrukking.

(J. Lubberts)

FIRST CANADIAN ARMY IN THE LIBERATION OF HOLLAND 1944-45

DE BEVRIJDING VAN GIETELO, HALMEN EN APPEN.

Bovenstaande buurtschappen werden in de meidagen van 1940 geëvacueerd, maar genoten in de volgende jaren een zekere rust. Men versta mij niet verkeerd: natuurlijk ondervonden haar bewoners ook de nadelen van de bezetting en waren zij even goed blootgesteld aan arbeidsdienst, vorderingen, roof, vernielingen enz. Verder verbleef er een groot aantal onderduikers, wat risico's en zeker angst en spanning met zich meebrachten.

In 't laatste oorlogsjaar, toen de Landwacht en de "Todt" verschenen, werd de situatie gevaarlijker en slechter. Men werd o.m. gedwongen hand- en spandiensten voor de vijand te verrichten en klandestiene activiteiten (bijv. huisslachten) werden een hachelijke zaak.

De Organisatie Todt (O.T.) liet honderden, zo niet duizenden, bomen omhakken, veel vergravingen verrichten en een hele strook tussen IJssel en Bandijk werd kaal geslagen. Het is vrij zeker, dat de Duitsers een geallieerde aanval uit westelijke richting verwachten en 't zal een onaangename verrassing voor hun geweest zijn, toen de Canadezen van de andere kant aanvielen.

De voorboden van de bevrijding waren in Gietelo dezelfde als elders: kleine bombardementen, beschietingen, luchtverkenningen en kanongebulder van de hevige gevechten bij Zutphen.

In de nacht van 6-7 april 1945 (vrijdag op zaterdag) waren de Canadese frontlichten goed zichtbaar en in de volgende nacht waren ze duidelijk dichterbij gekomen.

De Duitsers hadden in de donjon van de Nijenbeek een uitkijkpost en telefoonverbinding met generaal Blaskowitz. Op zondag, 8 april, begon de beschieting van de oude vesting. 't Spektakel duurde ongeveer van 13.30 tot 16.30 uur. Na afloop was 't jongere gedeelte van het gebouwencomplex in puin veranderd. Er waren diverse granaten door het dak van de donjon geslagen en dit gedeelte was door de Duitsers verlaten.

De boerderij, de Nijenbeek, bewoond door de familie Sonnenberg, lag half in puin, maar bij Gods genade waren daar geen slachtoffers. Wel onder de Duitsers. Deze waren ter plekke van 't minder sympathieke soort: met doodskoppen op de arm, in 't "groen" en van de Hitlerjugend. Eén "Sturmführer" was zat, zwaaide met een pistool en beklagde zich er over, dat Prins Bernhard niet aanwezig was, om aan hun kant mee te vechten. Verder verklaarde de man, dat als hij en Hitler nog alleen over waren, ze samen zouden doorvechten. Hij is er overigens de heldendood niet gestorven.

De familie Sonnenberg, waaronder een grootvader van 96 jaar, moest evacueren. Zij verloren behalve vijf koeien en wat sieraden al hun bezittingen. De boerderij brandde af.

Op 9 en 10 april werden door de Duitsers voorraden aangevoerd, wat in de Appen leidde tot een beschieting. Verder was gedurende die dagen vanaf de Bandijk een rood-wit-blauwe vlag in Gorssel te zien. En in de nacht van dinsdag op woensdag bleken de frontlichten aanmerkelijk dichterbij te staan. Iedereen, ook de Duitsers, was van mening, dat het nu ging gebeuren.

Op woensdag, 11 april, waren vader en zoon Lammers van de Oude Poll omstreeks drie uur 's middags met paard en wagen bezig in 't weiland. Als zij geweten hadden, dat dit gebied direkt op de linker flank van operatie "Canonsshot" lag, waren ze niet zo doodleuk aan het werk geweest.

Nu werden ze verrast door een stel "ronde potten", die zo maar uit de hemel neervielen en waaruit een helse nevel opsteeg. Zij meenden te zullen stikken, 't paard werd wild, maar ze bereikten toch nog veilig de boerderij. Gedoken tegen een buitenmuur hadden ze uitzicht eerste klas. Ze zagen enige amfibietanks tegen de zomerdijk opklauteren en een aantal Duitsers gebogen uit de boomgaard van hun buurman Nuesink wegvluchten.

Genoemde buur met zijn huisgenoten (boerderij het Lokin) hadden het ook zo prettig niet, want hun schuilkelder was in beslag genomen door tien leden van de Kriegsmarine. De familie was genoodzaakt te vluchten, tussen zomerdijk en IJssel door, in de richting van de Nijenbeek. Ze belandden in de schuilkelder van Harmsen, boerderij de Houtmerk. De nacht was vrij rustig: veel lichtkogels en nu en dan een schot.

De hoofdaanval van de bevrijders bleek gericht op Wilp en Posterenk en 't gebied daartussen. De Canadezen bij het Lokin groeven zich in en schermden de linker flank af.

In de Bandijk hadden de Duitsers talloze éénmansgaten gegraven en daarin wachtten ze de komende dingen af, Verder stond in de Melkweg een batterij Flak (luchtafweer) opgesteld, die als krombaangeschut de bevrijders beschoot. Vanzelfsprekend beantwoordde de Canadese artillerie dit vuur, zodat de landerijen rondom de Duitse opstelling omgeploegd werden. Het Hof te Gietel incasseerde drie treffers, maar als de bommen in de Poll-laan niet de meeste granaten hadden opgevangen, was ook deze boerderij tegen de grond gegaan.

Er kwam in het algemeen nog al wat oorlogstuig op de buurtschappen terecht. Zo kreeg bijv. Huize de Poll 13 treffers te verwerken en boer W., die zijn vee naar buiten had gedaan, verloor 17 koeien.

Op donderdag, 12 april, breidden de Canadezen hun gebied op de linker flank uit, Tussen vijf en zes uur 's morgens werden de Oude Poll en de rentmeesterij bereikt. Wijlen de Heer Renes heeft de bevrijders naar de zolder van het landhuis gevoerd, vanwaar uit zij voorzichtig tussen de pannen door enige Duitse stellingen konden observeren.

Verder veroverden de Canadezen die dag de boerderij, de Houtmerk, aan de Houtwalstraat en ook deze gebouwen brandden bij deze actie af. De familie Nuesink en Harmsen werden geëvacueerd naar de Rodute, waar zij na een helse tocht gebukt achter de zomerdijk en beschoten door de Duitsers heelhuids arriveerden.

Ook de familie Gemmink van boerderij de Konijnenbosch brachten die dag met moeite 't leven er van af en ze zagen hun bezit in vlammen opgaan. Ook elders in de Halmen heeft het er "schuw" toegegaan. Zo is o.a. een handgranaat in een schuilkelder met burgers geworpen, die maar net op tijd verwijderd kon worden. Samengevat kan gesteld worden, dat wie in de omgeving van de Nijenbeek of in de Halmen een deel van zijn bezittingen behield, van geluk mocht spreken.

De Duitsers in de Bandijk werden verjaagd, gedood of gevangengenomen. Een Canadese tank liep er op een mijn. Twee andere attaqueerden de Flak-opstelling in de Melkweg en vernietigden deze, voor zover dit geschut al niet door granaatvuur onschadelijk gemaakt was.

Canadese "vaklieden" doorkruisten bos en struikgewas en volgens ooggetuigen werkten sommigen vooral met handgranaten en mes. Zij plachten zich vlak achter 't zich steeds verplaatsende eigen vuur te bevinden.

Op vrijdag, 13 april, kwam over de Nijenbeekseweg een groot aantal tanks en gevechtswagen aanrollen. Op de hoek bij Bakker Brill ontstond nog een kort maar hevig gevecht. Daarna bleek de strijd behoudens incidenten gestreden. Als uit het niets doken de Canadezen overal op. Er werden veel krijgsgevangenen gemaakt, die opvallend clement behandeld werden.

Zo werd één Duitser, die weigerde te gehoorzamen, niet neergeschoten, maar -even- met de hand knock-out geslagen. Een andere, jeugdige soldaat, die een dolk had achtergehouden, ontving een passend pak slaag. En daarbij gelieve u dan ook nog te bedenken, dat even te voren nog een Canadees voor zijn leven invalide was geschoten.

Aan de noordkant van Gietelo volgden de Canadezen ongeveer de Bonekampsweg. Vanuit de Veldbosch werd nog op hen geschoten en zij dekten zich zo veel mogelijk achter de peppelbosjes. De infanterie kwam voorop (ze liepen als een koppel enten) en vervolgens tanks. Om half acht werd de Emmelinkhof bereikt, waar de familie Oosterwechel door de bevrijders weer de schuilkamer ingestuurd werd. Men verwachtte storingsvuur uit richting Apeldoorn en inderdaad vielen er om tien uur enige Duitse granaten.

In de Veldbosch verbleven nog een aantal Duitsers. Die werden eerst bestookt door een zware mortier en toen dat nog niet genoeg bleek, reden carriers met vlammenwerpers op.

De vreugde over de bevrijding was in Gietelo, de Halmen en de Appen ondanks groot verlies van bezittingen onvoorstelbaar. Kerels als bomen stonden als kinderen te snotteren en achtbare vrouwen zoenden en omhelsden de bevrijders. De Canadezen zelf waren minder uitbundig, want zij hadden - zoals een officier het toenmalige schoolhoofd, de Heer Bakker vertelde - onnodig verliezen geleden. "Onnodig", want de Duitsers hadden zich al veel eerder moeten overgeven.

Tot slot nog enkele opmerkingen: Operatie Canonshot was nodig! De hele bevolking van West-Nederland was de hongerdood nabij en de Veluwe moest bevrijd worden om voedsel te kunnen aanvoeren. En dan dit nog: de Canadezen beschikten over zulke voorraden en zo'n grote vuurkracht, dat zij binnen een halve dag alle Gietelse bossen tot brandhout, alle gebouwen tot puin en alle levende wezens tot gehakt hadden kunnen verwerken. Maar dat deden ze niet en ze waagden - met 't eind van de oorlog in zicht - hun levens om de burgerbevolking zo veel mogelijk te sparen.

(R. de Wilde)

IMPRESSIES VAN DE WILPSE KLEI.

De bewoners van de Wilpse Klei hebben het niet gemakkelijk gehad gedurende de dagen rond de bevrijding. Zij hebben onder een moordend granaatvuur gelegen, want door beide partijen werd intensief op dit gebied geschoten. Doch niet alleen de laatste dagen maar ook voor die tijd was het geen pretje. De bewoners kunnen dagen vertellen over hun belevenissen, gedurende die tijd.

De spanning tijdens beschietingen, het gedode vee, verbrande boerderijen, gesneuvelde militairen, een aaneenschakeling van intrieste gebeurtenissen.

Noodslachting.

Eén van de bewoners vertelt: We hebben op de deel van de "Kribbe" een varken geslacht. Het dier was zwaar gewond en dit was de enige oplossing. Terwijl we hier mee bezig waren kwam Jan Rieffel langs met een zwaar gewonde koe, die kon ook niet verder. Het dier had een granaat in de pens gekregen. Rieffel had de bedoeling om de koe in het dorp te laten slachten en daar te verdelen onder de mensen. Besloten werd om de koe ook maar op de deel te slachten. De moffen stonden er gelijk bij om het dier dood te schieten, maar Jan Oolman grijpt de bijl en slaat de koe de hersens in. Die moffen hadden niks te schieten, maar ze kwamen wel steeds kijken of er nog wat te halen viel.

Op een trekwagentje hebben we het vlees naar van Brummen gebracht om het in kleine porties te verdelen. Helaas, toen een groot aantal mensen op 9 april bij van Brummen stonden te wachten voor de vleesverdeling werd er op hen geschoten.

Bewust of onbewust, dat is niet bekend, maar wel heeft één persoon bij deze beschieting het leven gelaten.

Witte vlag.

Jan Gerrots was met de familie gevlucht en had een onderkomen gevonden bij de familie Diks. Wat Gerrits erg dwars zat, was het feit dat hij nog twee jonge paarden op de uiterwaarden had lopen, midden in de vuurlinie. Hij wilde ze graag bij huis hebben, maar hoe, goede raad was duur. Men besloot uiteindelijk toch de paarden op te halen. Een witte lap werd aan de gavel geknoopt en op naar de uiterwaarden. De meeste paarden waren op de vrouwenweerd gedreven, dat was een kale vlakke en daar zaten geen Duitsers. We hoopten dat ze daar niet beschoten zouden worden, maar helaas er bleef slechts één paard over. Dit paard was na de oorlog niet meer bruikbaar, want bij het minste of geringste geluid werd het dier helemaal wild.

Ham.

De familie Hengeveld was ook gevlucht, alleen de lange Jo Hendriks was er nog. In de haast, of van de zenuwen hebben ze een fiets met een ham op de bagagedrager langs de weg laten staan. Toen ik met Knelis Rechterschot hier langs kwam en dit tegen Jo Hendriks vertelde, zei hij: "Die steet hier bie de moffen in de schure, haal urn der mar uut, zie slaopt toch". Knelis zegt meteen: "Ik bin gek", maar Jo Hendriks liet zich niet aftroeven: "Kunnie rustig doen, ik doe de boksbeugels an en vange ze wel op". Knelis zijn schroom overwonnen gaat achter de varkenssohuur in en komt er aan de voorkant weer uit met de fiets aan de hand. We zijn toen maar vlug verder gegaan.

Brand.

Bij de boerderij van Beker v.d. Weerd stond een tank van de Duitsers plus nog wat klein geschut opgesteld. Dat beloofde niet veel goeds. Het duurde dan ook niet lang of over en weer werd geschoten. De hele familie Beker zat gedurende die tijd in de kelder en kon daar alleen maar het vreselijke lawaai horen, afkomstig van het schieten.

Hendrik Diks heeft van zijn huis uit gezien dat de boerderij de Weerd in brand geschoten werd en na een poosje zagen ze Betsie Beker met drie paarden lopen, onderwijl ze om hulp riep. Hendrik Diks met nog een aantal familieleden er op af om te helpen. Halverwege werden ze echter al tegengehouden door zo'n "zwarte mof", een soldaat van het doodskoppenregiment. Wanneer we doorliepen zou hij schieten werd ons te verstaan gegeven. Wij gingen schoorvoetend terug, maar toen we Betsie hoorden schreeuwen "Helpt ons dan gin mense", zijn we toch weer omgekeerd om te helpen. Wij zijn langs die mof gelopen, die nog wel met zijn geweer dreigde alsof hij wou gaan schieten, maar het toch niet deed. Diks zegt letterlijk hierover: "Ik zal het oe vertelln dat het een naar gevuul is, een mof de rugge toe te keren, ie hebt wel even een rot gevuul".

Bevrijding.

Wij waren in de lage weide bezig met de afrastering en Jaak zat aan de IJssel te vissen. We waren rustig bezig toen het schieten begon. Men had naast Jaak geschoten en ons vlogen de kogels ook om de oren.

Komt er nog een Duitser aanfietsen en die schiet met fiets en al de voor in na weer zo'n pieuw-geluid. Va zegt, wat er gebeurt weet ik niet, we gaan naar huis de kelder in. Daar zaten we dan in de kelder met 17 personen. Vrouw Gerritsen deed niks anders dan bidden, Jan Ome zeg, waak ma nooit geboren. Moeders zat aardappelen te schillen, Hendrik zat er mee te spelen en tante Jans schold op vrouw Gerritsen, omdat die alleen voor zichzelf zat te bidden. De rest zat er in angstige spanning bij, luisterend naar het schieten, waarvan de geluiden tot in de kelder doordrongen. Opeens gooiden ze bommen in de boomgaard, onbenullig gruwelijk zovölle granaten als er vielen, Daarna was er veel geweervuur en plotseling kwamen er benen voor het kelderluik langs, geen Duitse laarzen. Even later stonden ze bij ons in de kelder en waren we bevrijd. Tommies, riepen we dolgelukkig, maar ze wezen ogenbikkelijk op hun mapleleaf embleem: Canadezen. Ze bleven tot 's nachts half twee en kregen toen versterking, waarna ze verdergingen.

Gesneuvelden.

Vlak voor de bevrijding hebben we tijdens een vuurpauze nog spullen bij Gerrits uit huis gehaald.

Toen we onze pakjes op de rug hadden zeiden we nog, opschieten, want het gedonder begint zo weer. Maar Jan Gerrits moest nog eerst de klok optrekken. We waren nog niet voor het huis of daar had je de granaten alweer. Tijdens onze terugtocht zagen we een zwaargewonde Duiteer bij Rieffel in het koolzaad liggen. De Duitsers zaten er vlak bij in de kelder maar durfden hem daar niet weg te halen. Die kerel heeft er wel een dag over gedaan om dood te gaan. Evert Diks heeft de andere dag de dode op de kar naar Brummen moeten brengen. Dit werd door de Duitsers besteld en dan moest dat maar. Er zat er ook eentje in de lage weide, met een mitrailleur. Is er door de Canadezen uitgebrand. De Duitsers werden begraven op de plaats waar ze sneuvelden, overal zag je die plaats, waar er een begraven was.

De Canadezen werden hier onder aan de dijk, voor het huis van Rieffel begraven, 19 stuks. Rieffel heeft later dit land gescheurd en altijd bleven de plaatsen zichtbaar waar de Canadezen begraven waren, er groeide alleen maar kèke (herik).

Dode dieren.

Er lag overal dood vee en dat moest zo spoedig mogelijk begraven worden. De mannen waren hier druk mee bezig. Vlak voor ons huis hadden ze een groot gat gegraven en daar sleepten ze de kadavers heen om te begraven. Dit gebeurde allemaal midden tussen de kanonnen, die de Canadezen hier opgesteld hadden en waarmee ze regelmatig in de richting Apeldoorn schoten. Ik had koffie gezet en bracht dat naar de mannen. Gerrit Hassink stond er ook bij, hij was naar de paarden komen kijken. Er waren haast geen paarden meer, daarom hadden de mannen deze paarden opgevangen. Ik had juist de koffie ingeschonken of mijn oog viel op een mooi doosje, dat daar in de wei lag. Na het opgeraapt te hebben bleek het een handgranaat te zijn. Voorzichtig heb ik het ding weer op de grond gelegd, maar het lag nog niet op de grond of de kanonnen begonnen te schieten. Gerrit Hassink vloog van schrik zo van boven af het gat in, boven op de dode beesten. Als de Canadezen met die kanonnen schoten, dan kreeg je een knal, dat was heel verschrikkelijk.

Krijgsgevangenen.

De eerste Duitse krijgsgevangenen die we te zien kregen waren afkomstig van de Oye, daar hadden ze zich overgegeven. Ze werden voorzien van een sigaret en toen in de paardestal gestopt.

Later zijn ze via de grauwe weerd naar Gorssel gebracht. Ze waren door een grote neger, met drie handgranaten in de hand, uit de kelder bij de Oye gehaald. Het is maar goed dat die moffen niets deden, anders had hij ze alle drie in de kelder geplumt. Dan had je wat beleefd. Later was er bij Ooiman een krijgsgevangenkamp. Daar stond een parapluberg, die rondom afgegaasd hadden en daar werden ze in gestopt. Wij gingen voor die moffen het Wilhelmus zingen en andere liedjes. Dat luchtte ons gemoed. Ze hadden daar heel wat gevangenen. De dochter van foele Leen hadden ze er ook bij ingestopt. Hoewel daarover wel gekwekt werd, had iedereen er toch vrede mee. (J. Lubberts)

EEN LIED.

Elke oorlog heeft zo zijn eigen populaire liedjes, denk maar aan "Lilly Marleen", gezongen door vriend en vijand. Populair was ook de Engelse zangeres Vera Lyn, die met haar beroemde songs optrad voor de soldaten. Doch ook een dorp als Wilp had zijn populaire, hoewel streng verboden, oorlogsliedjes.

Eén van deze liedjes had als onderwerp een "Heer" in zwart pak, bewapend met jachtgeweer: de Landwachter. Een spotliedje hierop werd nogal eens gezongen in die tijd en luidde als volgt:

O! Eb jij hebt jo land verraaien,

O! Eb..... straks ben je voor de haaien.

Jij met je zwarte hemd, jij bent in de rouw,

Straks als er vrede komt, slaan we je bont en blauw.

Dit liedje sloeg op een landwachter, die ik niet mat name wil noemen.

(R. Kloosterboer)

DE OVERVAL.

In dit geval een overval bij het hoofd van do lagere school te Nijbroek. Eén van de vele overvallen die er geweest zijn, met veel wapengekletter. Zo ook hier. Op een vroege morgen in de herfst van 1943 werd het huis van de hoofdonderwijzer omsingeld en doorzocht, maar niets gevonden.

De geruchten, van wat de reden van deze overval geweest zou zijn, staken onmiddellijk de kop op. Onderduikers of joden in huis? Geen van beide veronderstellingen was waar, hoewel men wal een kostganger in huis had met een tamelijk donker uiterlijk. Doch deze kostganger was een leerling van de landbouwschool in Deventer, die op de Kleine Beurse stage liep en bij het hoofd der school in kost was.

Het woord verraad lag natuurlijk op ieders lippen. De aanleiding tot deze overval moet echter geheel ergens andere gezocht worden en wel bij de toenmalige onderwijzer van de Kadijk-school, behorende onder Nijbroek. Deze had namelijk de schoorsteenveger besteld, iemand uit Deventer.

Helaas behoorde deze man tot een van de vele onbetrouwbare individuen. Dit zou geen problemen opgeleverd hebbn, wanneer niet bij deze onderwijzer een joodse onderduiker ondergebracht was. Uitdrukkelijk werd hem gewaarschuwd om zich verborgen te houden. Doch ondanks deze waarschuwing stond hij voor het keukenraam toen de schoorsteenveger langs het huis fietste. Hoewel men eerst dacht dat alles goed gegaan was, bleek dit toch niet zo te zijn.

Nog dezelfde avond kwam de echtgenote van de schoorsteenveger met de waarschuwing dat in Deventer rondverteld werd dat er bij de hoofdonderwijzer joden ondergedoken waren. Leiden in last, maar alles liep toch nog goed af, want men sprak van de onderwijzer in Nijbroek en niet van de onderwijzer aan de Kadijk, zoals men in deze omgeving gewend was. Vandaar ook dat deze overval in Nijbroek gebeurde on niet bij de onderwijzer aan de Kadijk.

(J. Lubberts)

VOORDRACHT VOOR ONDERSCHIEDING.

Vele militairen zijn gedurende of na de oorlog voorgedragen voor een onderscheiding, zo ook de Canadese luitenant Edward John Berryman, in verband met de bevrijding van Wilp.

De letterlijke tekst van de voordracht luidde als volgt:

Gedurende de namiddag van 11 april 1945 vormde Princess Patricia's Canadian light infantry een smal bruggehoofd over de rivier de IJssel in het gebied MR 9303 (Wilpse Klei). Die nacht, ten einde het bruggehoofd te consolideren en uit te breiden, werd de B. compagnie opgedragen het dorp Wilp aan te vallen, de sleutel tot de totale positie.

Luitenant E.J. Berryman, commandant van het 10e peleton van de B. compagnie, werd opgedragen de aanval van zijn compagnie te leiden. De nacht was buitengewoon donker en het oprukken gebeurde in een doolhof van gebouwen en was onderhevig aan wild machinegeweer- en tankvuur. Ondanks deze condities handhaafde deze officier succesvol het overzicht en richting en bracht zijn peleton naar het dorp zonder dat hun aanwezigheid door de vijand werd opgemerkt. Toen het 10e peleton Wilp vanuit het zuiden naderde, werd een vijandelijke strijdmacht ontdekt ter sterkte van 3 tanks en ongeveer 100 soldaten, die zich oostelijk door Wilp bewogen om een tegenaanval uit te voeren op het Princess Patricia's Canadian light Infantry bruggehoofd.

Luitenant Berryman zond snel een sectie naar de kerk om deze in te nemen en zelf leidde hij de andere twee secties naar het dorp ten einde de vijandelijke tanks van de infanterie te scheiden en de weg af te snijden. Hij leidde zijn mensen tot 10 voet vanaf de weg en stopte het vuren, totdat de vijand precies tegenover hen was, waarna het bevel tot vuren gegeven werd. Hijzelf doodde twee en verwondde vijf vijanden. De vijandelijke opmars stagneerde en er ontstond verwarring bij hen. Luitenant Berryman organiseerde onmiddellijk kanonvuur (75 granaten) over de weg om de terugtocht van tanks af te snijden en deployeerde tevens een piat om deze hindernis te bestrijken.

Voortvloeiend uit deze verwarring, was het 10e peleton en later de hele compagnie in staat, het dorp te veroveren met 80 gevangenen en 9 voertuigen. De drie tanks, gescheiden van hun infanterie, werden successievelijk vernietigd door piats. Met deze peletons-actie, waarbij hard gevochten werd, toonde luitenant Berryman een zeer bekwaam en zeer dapper leider te zijn. Het volledig negeren van gevaar onder voortdurend vuur van de vijand en persoonlijk voorbeeld inspireerde het peleton zijn taak uit te voeren, ten koste van slechts drie doden. Het succes van het peleton droeg direct bij tot de veiligheid van de B. compagnie bij haar taak en tot de verrijding van een sterke vijandelijke tegenaanval op het bruggehoofd.

(J. Lubberts)

VERZORGING VAN KINDEREN DER DUITSE WEERMAGT.

Hoe men het ook bekijkt een feit is dat een bezettende magt ook kinderen nalaat in het bezette land.

Of het nu Canadese van na de oorlog zijn of van het Duitse bezettingsleger, het is niet uit te wisslen. De Führer wist het ook en heeft daarom al snel maatregelen getroffen waarvan het verordeningsblad o.a. de volgende verordeningen bevatte.

Art. 1. Tot behoud en ter bescherming van het rassisch waardevolle germaanse erfgoed, wordt aan kinderen, die in de bezette Noorse en Nederlandse gebieden door leden van de Duitse weermaght zijn verwekt en uit Noorse of Nederlandse vrouwen zijn geboren, op verzoek der moeder een bijzondere ondersteuning en verzorging vanwege instanties van de rijkscommissarissen voor de bezette Noorse en Nederlandse gebieden toegekend.

Art. 2. De ondersteuning bestaat in het dragen der kosten van de bevalling, de toekenning van steun in de kosten van levensonderhoud aan de moeder gedurende de tijd voor en na de bevalling, de uitkering van steun in de kosten van levensonderhoud voor de kinderen, de opneming van de moeders in klinieken of tehuizen en met toestemming van de moeders ook de opneming van de kinderen in tehuizen alsmede soortgelijke maatregelen.

Art. 3. De verzorging van moeders en kinderen geschiedt met het doel, dat de moeders geen enkel nadeel ondervinden en de ontwikkeling van de kinderen wordt bevorderd. Desgewenst wordt aan de moeder een passende werkkring verschaft.

De gewone Duitse rechtbanken waren niet bevoegd uitspraken te doen over het vaststellen van het vaderschap. Alleen de weermaghtsgerechten mochten dit doen. Dit gold ook voor hier te werk gestelde rijksduitsers.

Zo ziet men, overal werd voor gezorgd.

(J. Lubberts)

RAMPVLUCHT.

Voetbal aan de Rozendaalseweg. Op 10 oktober 1943 speelt T.E.V.E.O. zijn competitiewedstrijd tegen Go Ahead 4. Het is spannend, het grote aantal toeschouwers is vol aandacht voor de wedstrijd. Doch vlak voor het eind van de wedstrijd wordt de aandacht afgeleid. Een zwaar gebrom komt naderbij. Aan het lawaai te horen moet het een groot vliegtuig zijn. Het lawaai wordt steeds sterker. Sommigen zoeken dekking achter een rij peregomen, die vlak bij het voetbalveld staan. Plotseling is het vliegtuig zichtbaar, laag en langzaam vliegt het over het voetbalveld. Met verbijstering staart iedereen naar het vliegtuig met aan zijn staartvleugel, aan koorden begelend, een bemanningslid. Het vliegtuig vloog zo laag, dat men de man duidelijk kon onderscheiden. Het was de bommenrichter, de 3e lt. Lilley, die als enige van de bemanning het leven liet. Het vliegtuig is geland in Broekland, bij Apeldoorn. De 2e lt. E.R. Verrill (piloot) zette het toestel aan de grond. Het vliegtuig was een B 17 van de Amerikaanse luchtmaght. Hat was een nieuw toestel, waarvan dit de tweede officiële vlucht was, een vorige maal was ze teruggekeerd wegens oververhitte motoren.

Bij deze bombardementsvlucht naar Duitsland viel de rechter buitenmotor door oververhitting al uit voor ze boven het doel waren. Op de terugreis moesten ze daarom al achterblijven, waarbij tot overmaat van ramp ook nog de propeller van de linker binnenmotor er afliep. Men kon geen hoogte houden op de twee overgebleven motoren, die ook nog oververhit raakten, waarop men besloot het vliegtuig te verlaten. Een ongeluk komt zelden alleen, zo ook hier niet. Onderweg werden ze ook nog beschoten, waardoor één der parachutes beschadigd werd. De piloot besloot daarom een noodlanding te maken, terwijl de rest zou springen. De eerder genoemde Lt. Lilly trok zijn parachute te vroeg open, waardoor hij aan de vleugel bleef haken. De overige acht bemanningsleden kwamen veilig een de grond in de omgeving van Holten en Markelo en ook de piloot, die de noodlanding in Broekland uitvoerde. De hele bemanning is vroeger of later gevangen genomen en na de oorlog veilig in Amerika teruggekeerd.

De namen van de bemanningsleden waren:

2e lt. E. R. Verrill, piloot

2e lt. J. Rosa, co-piloot

2e lt. J.A. Lilly, bommenrichter

serg. G.L. Taft, buikkoepelschutter

serg. S.E. Lepkowski, rechterflankschutter

serg. R.D. Deghetto, staartschutter

serg. R.L. Repp, telegrafist

serg. R.M. Jackson, rugkoepelschutter

2e lt. A.J. Horning, navigator

serg. P.A. Lorman, linkerflankschutter

Enkele passages uit dit verhaal zijn met toestemming overgenomen uit het boek "Holten in oorlogstijd". Een zeer aanbevelingswaardig boek, daar men veel gebeurtenissen zo kan overplaatsen naar de gemeente Voorst, wanneer men de namen wijzigt.

De voetbalcompetitie 1943-1944 werd door oorlogsomstandigheden niet afgemaakt.

(J. Lubberts)

DB VEERMAN VAN BRONKHORST.

In Steenderen en Bronkhorst was de oorlog voorbij, vreugde heerste alom. De Canadezen waren Gorssel al voorbij en in strijd gewikkeld met de Duitsers rondom Deventer. Jo Weijers, de veerman van Bronkhorst, was op het gemeentehuis aanwezig met nog een aantal mensen. Als verzetsstrijder was hij nog direkt betrokken bij de naweeën van de oorlog. Men was druk geweest met het oppakken van N.S.B.ers en andere personen, die de verkeerde kant gekozen hadden. Tijdens hun bespreking op het gemeentehuis kwam een Canadees officier bij hen binnen. Het bleek de kapitein Dijkstra te zijn, die nog goed nederlands sprak, hij was namelijk van Friese afkomst. Deze officier nu, haalde een kaart te voorschijn en spreidde die op tafel uit. Hierbij vertelde hij dat het de bedoeling was van de Canadezen om de IJssel over te steken en wees de plaats aan waar dit zou gebeuren, de Wilpse Klei. Doch voor men aan de overtocht begon, wilde men eerst de overzijde in ogenschouw nemen. Men wilde de grondslag kennen, opdat niet hun materiaal zoals carriers en tanks gelijk in de zachte bodem bleven steken. Het oog viel hierbij op Jo Weijers, de veerman, die de rivier op zijn duimpje leende. Deze was in zijn jeugdige overmoed hiervoor wel te vinden, maar plaatste wel de opmerking, dat men er verstandig aan deed om iemand mee te nemen, die op de Wilpse Klei goed bekend was. Hij wist wel iemand, Gerrit Beker.

Hierover was men het snel eens en men ging meteen naar Beker. Nadat men Beker het probleem voorgelegd had, stemde deze meteen toe. Op 7 april werden Weijers en Beker met een jeep opgehaald en naar Gorssel gebracht. Voor de overtocht naar de Wilpse Klei werden Beker en Weijers bewapend met een stengun, om eventuele calamiteiten het hoofd te kunnen bieden. Tevens moesten ze een Canadees uniform aantrekken. Dit werd met vooropgezette bedoeling gedaan, want, zouden ze aan de overkant gepakt worden, dan kon men hen beschouwen als krijgsgevangenen en niet zoals de Duitsers het noemden "terrorist".

Het was een donkere nacht, wat goed uitkwam, want bij dit karwei kon men geen maanlicht gebruiken. Het was stil, geen geluid werd er gehoord, het scheen of zelfs alle nachtdieren zich verborgen hielden. Heel omzichtig werden ze samen met kapitein Dijkstra en een bewapende Canadese militair naar de rivieroever gebracht. De overtocht zou geschieden met een rubberboot. Deze werd voorzichtig in het water geschoven, slechts het schuren van de boot over de oever kon men horen. Fluisterend maande de kapitein tot stilte, want het geluid droeg ver over het water in deze geluidloze nacht. Nadat de rubberboot was afgeduwd, roeide men zo voorzichtig mogelijk naar de overkant, slechts het ruisen van het water tegen de boot was hoorbaar. Vlak voor de plaats van aankomst, aan de oever op de Wilpse Klei, hield men op met roeien, om zo min mogelijk lawaai te maken. Men had er geen idee van waar de Duitsers zich verschanst hadden, noch of ze patrouilles langs de IJssel gestuurd hadden. Het schuren van de boot over de zandige oever klonk luid in de stille nacht. Roerloos bleven ze even wachten, men hoorde Duitsers met hun ijzerbeslagen laarzen over de dijk lopen, doch verder werd niets vernomen. Weijers bad de stroomsnelheid goed ingeschat, men kwam precies op de vooraf afgesproken plaats uit. Vlak bij de boerderij van Derk Rieffel. Beker en de kapitein Dijkstra gingen op onderzoek uit in de richting van de dijk. Weijers en de Canadese soldaat bleven in de stilte achter, vlak bij de rubberboot, verscholen onder de heg, die vanaf de dijk richting IJssel liep.

Tol spanning bleef men wachten of iets de stilte zou verbreken, maar alles bleef doodstil. Het wachten duurde lang, een half uur, een uur en na anderhalf uur nog niets. Kou en kramp van het ineengedoken onder de heg zitten werd hun deel. Eindelijk na ruim twee uur hoorde men behoedzaam naderende voetstappen en waren kapitein Dijkstra en Beker terug van hun inspektietocht.

Haastig, maar met de grootste voorzichtigheid werd de terugtocht aanvaard. Bij terugkomst werd direkt verslag uitgebracht door de kapitein en Beker, van hetgeen ze waargenomen hadden. Dank zij deze gevaarlijke operatie konden de Canadezen een geslaagde overtocht maken en beginnen met de bevrijding van Wilp en vervolgens de hele Veluwe.

(J. Lubberts)

BOMMENWERPERS BOVEN VOORST.

De operatie "Cannonshot", de overtocht op 11 april te Wilp en de operatie "Anger", de overtocht over de IJssel bij Westervoort op 12 april, werden ondersteund door vliegtuigen van de Britse luchtmacht (R.A.F.). De vliegtuigen die in deze omgeving opereerden waren van de No. 2 Group en bestond uit de squadrons 226 en 342 (Lorraine squadron, geheel bemand met Fransen), gestationeerd op het vliegveld Vitry-en-Artois, iets ten zuiden van Douai, in noord-west Frankrijk. Verder behoorde tot de No. 2 group de squadrons 98, 180 en 320. Het 320ste squadron was bemand met Nederlanders.

De laatste drie squadrons waren gestationeerd op het vliegveld van Melsbroek, ongeveer 10 km ten noorden van Brussel in België. Al deze squadrons vlogen met Mitchell bommenwerpers, die behoorden tot de klasse van de middelzware bommenwerpers. De eerste twee squadrons waren op 17 en de andere drie op 18 oktober 1944 op hun bases aangekomen., Vanaf 4 april 1945 stond bij Barchem, in de buurt van Lochem, een M.R.C.P. opgesteld. Deze radarpost gaf gevechtssteun bij de hierna te omschrijven bomaanvallen in deze omgeving, wanneer bij slecht zicht de gronddoelen niet zichtbaar waren.

De eerste aanval gaschiedde op een batterij, uitgerust met 88 mm kanonnen, die opgesteld stonden in de bossen bij 't Joppe, ongeveer 300 m ten westen van de spoorlijk Zutphen - Deventer, oost van Gorssel. Deze beschoten van hieruit de naderende Canadezen in de buurt van het Twente-Rijnkanaal. De aanval werd uitgevoerd met 12 Mitchells van het Nederlandse squadron 320 en 12 Mitchells van squadron 180. Tussen 19.15 uur en 19.30 uur werden de bommen afgeworpen, vanaf een hoogte van 3500 meter. In totaal werden ongeveer 1800 bommen afgeworpen. De hier gebruikte bommen waren de zogenaamde nr. 17 fragmentation-bombs. Dit waren splinter bommen, met een enorme scherfwerking, hoofdzakelijk bedoeld om troepen, stellingen en dergelijke aan te vallen.

Hun explosieve kracht was vrij gering. De bommen werden in "clusters" (bundels) van 500 lbs (227 kg) afgeworpen, waarvan elke bom afzonderlijk 20 lbs (9,8 kg) woog. Op een van te voren ingestelde hoogte viel de "cluster" door middel van een klein ladinkje uiteen, waarna elke bom afzonderlijk op geringe hoogte explodeerde. Een Mitchell kon ongeveer 2000kg aan bommen meenemen.

De Duitse Wehrmacht realiseerde zich, dat een overtocht over de IJssel niet lang op zich zou laten wachten. Op 7 april kwamen de ijlings aangevoerde versterkingen aan, bestaande uit o.a. de vierde batterij van de Heeres Küsten Artillerie Abteilung 1230 uit Hillegom, met buitgemaakte Poolse 10,5 cm stukken geschut en een batterij van de Marine Küsten Artillerie Abteilung 607 uit Bergen aan Zee.

Tevens werden onderdelen van de Kriegsmarine aangevoerd, o.a. het eerste bataljon van het 162ste Marine regiment uit Castricum, die als infanterie eenheden werden ingezet.

Op deze wijze werd een front gevormd tussen Wilp en Voorst.

Het eerste doel van de R.A.F. op 9 april waren drie batterijen met Duitse artillerie, die 1 km ten zuiden van Klarenbeek, 1 ½ km ten zuid-westen van Voorst en 2 km west-zuid-west van Voorst, opgesteld stonden. Aan dit bombardement namen in totaal 60 Mitchellbommenwerpers deel, die vanaf een hoogte van ongeveer 350 meter hun bommenlast afwierpen. In totaal werden tussen 11.45 uur en 15.30 uur ongeveer 7000 splinterbommen afgeworpen. Hierbij waren ook 12 vliegtuigen van het Nederlanden squadron 320, die hun bommen afwierpen tussen 15.25 en 15.30 uur.

Later op de dag kwamen nog twee squadrons van elk 12 vliegtuigen, met als doel een bombardement op een Duitse artillerie stelling in een bos bij Nieuw Rande (Diepenveen). Het waren de squadrons 226 en 342, met een gezamenlijke lading van 3600 splinterbommen. Gedurende hun vlucht kreeg squadron 342 opdracht om het afgesproken doel niet aan te vallen, maar troepenconcentraties bij Voorst. Ook vielen er splinterbommen op Duistervoorde, waarbij 10 burgers de bomaanval niet overleefden. Dit gebeurde tussen 17.40 en 18.06 uur.

Op 11 april voerden elf Mitchells een bombardament uit op de artilleriestelling, die een kilometer ten zuiden van Klarenbeek lag. Het squadron 98 voerde deze opdracht uit om ongeveer 16.00 uur, met splinterbommen, die vanaf circa 3000 m afgeworpen werden.

Ook squadron 180, met 12 vliegtuigen, voerde hier een bombardement uit tussen 19.00 en 19.30 uur en bombardeerde eveneens de andere twee batterijen. Het squadron 180 ondervond veel hinder van een batterij 88 mm luchtdoelgeschut, dat circa 2 km ten zuiden van Voorst was opgesteld, maar liepen hierbij geen ernstige schade op. Ook het Nederlandse squadron 320 deed hieraan mee en bombardeerde rond half acht vorengenoemde geschutsopstellingen

Op 13 april meldde de Britse radio, dat op het front van het Eerste Canadese Leger 80% van de Duitse artillerie door de luchtmacht tot zwijgen was gebracht.

(J. Lubberts)

OPERATIE "KEYSTONE" GING NIET DOOR.

Maart 1943, bijeen waren de staven van het eerste Canadese leger, R.A.F. en S.A.S. troepen. S.A.S. troepen zijn speciale luchtlandingstroepen. De komende acties werden besproken en wel speciaal de acties van de S.A.A. troepen. Op 3 april was men weer bijeen op het hoofdkwartier van het Eerste Canadese leger te Grave. Besloten werd o.a. tot da actie "Keystone" bij Apeldoorn. Het was de bedoeling om in het gebied van de gemeente Voorst en Apeldoorn luchtlandingstroepen te droppen, in kleine groepjes van één officier en twaalf man. Deze groepjes waren licht bewapend en hun doel van verwarring te stichten in de vijandelijke gelederen. Zij opereerden vlak voor hun eigen troepen, waarbij zij trachtten belangrijke punten te bezetten, zoals bruggen, knooppunten van wegen en dergelijke. Tevens moesten zij contact zoeken met de Nederlandse verzetsgroepen in deze omgeving voor het doorgeven van informatie over de Duitse troepen.

Vlak voor "Keystone" zou de operatie "Cannonshot" uitgevoerd worden.

"Cannonshot" was de naam voor de overtocht van de Canadezen over de IJssel bij Wilp. Eerst moest de oostelijke oever van de IJssel veroverd worden, doch door de sterke tegenstand bij Zutphen en Deventer werd een achterstand opgelopen van 10 dagen.

"Cannonshot" werd vastgesteld op 11 april 16.00 uur en "Keystone" in de nacht van 11 op 12 april. De opdracht voor de S.A.S. eenheden luidde als volgt:

- Het bezetten en onder controle brengen van 1. het vliegveld Teuge,
- 2. de brug over de watering bij Teuge in de weg Deventer-Apeldoorn,
- 3. de brug in de Molenstraat over het Apeldoorns-Dierenskanaal,
- 4. de brug bij de oude gasfabriek in Apeldoorn.

Vervolgens nog enkele bruggen over het kanaal.

Tevens zouden ze aanvallen uitvoeren op Duitse troepen in de driehoek Teuge - Apeldoorn - Loenen. Verder zouden ze met mensen van het verzet dienst doen als gidzen van de oprukkende eerste infanterie divisie.

Deze soldaten waren van het 2e S.A.S. regiment, onder leiding van majoor A. Hibbert. Deze Engelse troepen ter sterkte van 130 man zouden in dit gebied gedropped worden met 10 vliegtuigen van de R.A.F. (Britse luchtmacht). Tevens zouden een zestal jeeps gedropped worden, onderwijl 10 gepantserde jeeps vanaf de oostelijke oever het vijandelijke gebied op de westelijke oever zouden binnendringen.

Om reden van ongeschikte landingsplaatteën werden de luchtlandingen uitgesteld. De luchtlandingen bij Apeldoorn en Otterlo werden vervolgens geauleerd. Het geheel werd nu kleiner opgezet, waarbij 30 man en 3 jeeps ten zuiden van Epe zouden landen.

Hier werden enkele groepjes van 3 man neergelaten, maar de radioverbinding met het hoofdkwartier was zo slecht dat men weer tot uitstel overging. En zoals vaak gebeurt van uitstel komt afstel. Behalve de slechte radioverbinding oordeelden de 24 man die hier gepland waren de plaats niet geschikt als landingsplaatsen en niet geschikt om van hieruit te opereren. Op 14 april om 1.40 uur werd besloten om "Keystone" geheel af te lasten. (J. Lubberts)

VEEL KRUISEN.

Velen zijn het slachtoffer geworden van het oorlogsgeweld. Burgers zowel als militairen, oud of jong, rijk of arm, vriend of vijand. Niets wordt door het militaire geweld ontzien. Het is niet de bedoeling om hier alle ellende in al zijn facetten, zoals een oorlog met zich meebrengt, nog eens de revue te laten passeren. Ondanks alle mooie uitdrukkingen, die men gebruikt, men praat er niets mee recht. De slachtoffers zijn er, en vele, van een wrede en zinloos geweld, dat niet uit te wissen is, noch met eerbetoon, noch met mooie woorden. Ook de gemeente Voorst heeft vele slachtoffers gekend, niet alleen burger uit de gemeente zelf, maar ook vreemde militairen hebben hier hun leven gelaten. In de gemeente Voorst sneuvelden in de meidagen van 1940 drie Nederlandse militairen. Uit de gemeente Voorst sneuvelden drie militairen elders in ons land.

Ook zijn een groot aantal Voorstenaren gefusilleerd. Mensen die onderduikers hielpen of bij het actieve verzet waren of door toeval hier bij betrokken werden. Reeds op 3 december 1942 werden de eerste dertien verzetsstrijders uit de gemeente Voorst op het vliegveld Soesterberg gefusilleerd. In totaal werden twee en twintig personen gefusilleerd, in de leeftijd van twintig tot één en vijftig jaar.

Ook veel burgers uit de gemeente Voorst zijn door oorlogsomstandigheden om het leven gekomen. In totaal circa vijf en tachtig. Tijdens de oorlog zijn negen vliegtuigen op het grondgebied van de gemeente Voorst neergestort. Dit leverde het trieste aantal doden op van veertien, twaalf Engelsen, één Amerikaan en één Canadees.

Tijdens de oorlog en tevens bij de bevrijding van Wilp sneuvelden circa honderd Duitse militairen en één Fransman in Duitse dienst. Aan Canadese zijde sneuvelden tijdens de bevrijding van Voorst honderd en twaalf militairen.

Na de oorlog komen dan nog overlijdensberichten binnen van vermisten, acht en twintig, hoofdzakelijk van joodse inwoners, doch ook van enkele personen die in vijandige dienst waren getreden. Omtrent enkele hier genoemde aantallen bestaat geen 100% zekerheid, maar deze benaderen de werkelijkheid vrij nauwkeurig.

Helaas ontbrak de tijd om een nauwgezet onderzoek te doen. Van de militairen en burgers zijn de getallen eerder te laag dan te hoog.

Wanneer men alle slachtoffers optelt komt men tot een respectabel aantal mensen die door oorlogsgeweld overleden zijn.

(J. Lubberts)

TER HERINNERING.

Hoewel de oorlogsherinneringen niet prettig zijn en vele dingen reeds uit uw herinnering verdwenen zullen zijn, zullen wij hier nogmaals een aantal gebeurtenissen vermelden.

De gebeurtenissen volgen elkaar zo snel op dat men slechts een kleine greep uit de vele kan doen. De problemen van de oorlog gevoelt men al snel want:

15 mei 1940

Het zilvergeld verdwijnt als sneeuw voor de zon en wordt vervangen door papiergeld.

17 mei

Duitse verordening: men mag alleen nog naar Duitse radiouitzendingen luisteren.

29 mei

Seijs-Inquart aanvaardt civiel gezag over Nederland en luchtmacht generaal Christiansen het militaire.

1 juni

Nederlandse krijgsgevangenen worden vrijgelaten.

6 juni

Distributie van thee en koffie en 11 dagen later ook brood.

14 juni

Distributie van rijst, havermout, grutten, margarine en spijsolie, het duurt dan ook niet lang meer of alles is op de bon.

21 juli

S.D.A.P., de R.S.A.P. en de C.P.N. komen onder leiding van Rost van Tonningen.

3 augustus

Textieldistributie, 100 punten per Jaar krijgt men verstrekt. Herenkostuum 70 punten, japon 36, schort 12, hansop 12 en huishoudlinnen 10 per m². Ook beginnen de massale luchtaanvallen op Engeland, die tot 16 mei 1941 in alle hevigheid blijven voortduren.

10 augustus

Uitspraak Colijn: men kan geen andere uitkomst zien, dan dat het overwicht van Duitsland op het vaste land van Europa moet worden aanvaard.

4 September

Zuivering in Nederland gaat door. Ambtenaren in uniform wordt verboden insignes of onderscheidingstekens te dragen.

1 oktober

Uitgaansverbod tussen 2.00 en 04.00 uur voor een groot deel van ons land.

Aan het eind van het jaar beginnen ook de maatregelen tegen joden.

8 januari 1941

De joden wordt de toegang tot bioscopen ontzegd. Motief: ordeverstoringen. Op de dertiende aanmeldingsplicht voor personen van geheel of gedeeltelijke joodse bloede en 3 februari komt de verordening dat op hun persoonsbewijs een J = jood of een B = bastaard jood geplaatst wordt. Dit soort maatregelen gaat in hoog tempo verder.

Als gevolg hiervan ontstaat de meistaking, die hard en bloedig onderdrukt wordt.

1 maart

Invoering persoonsbewijs.

19 maart

Rost van Tonningen wordt president Ned. Bank.

2 mei

Verbod om afbeeldingen te dragen van levende leden van het huis van Oranje Nassau. Ook uitgezaagde geldstukken vallen hieronder.

26 mei

Arbeidsdienst verplicht gesteld voor alle jonge Nederlanders.

4 juni

Het wordt joden verboden te baden in zee, zwembaden, etc. Het betreden van plantsoenen en nog veel meer. Wie kent niet de bordjes verboden voor joden.

22 juni

Duitsland in oorlog met de Sovjet Unie. Seijs Inquart bepaalt dat alle afbeeldingen van de koningin stoeten verdwijnen.

5 juli

Meeste politieke partijen worden verboden.

25 juli

H.J. Woudenberg wordt leider van het N.V.V., R.K. Werkliedenverbond en Chr. Nat. vakverbond.

11 augustus

Werknemers organisaties ontbonden.

8 september

Dagbladen verschijnen in sterk verkleinde vormen vanwege papierschaarste, behalve het Nationaal dagblad.

16 september

Het huis van Oranje wordt vervallen verklaard van hun vermogen in Nederland,

20 september

Geen eieren meer, alleen voor zieken op speciale bon.

23 oktober

Landstand in het leven geroepen onder leiding van E.J. Roskam te Lunteren. Vrijheid van Joden wordt steeds verder beperkt.

13 oktober - 1 november

Tegen inlevering van twee kledingstukken krijgt men een vergunning tot kopen van een jas, mantel of kontuum. Voor sokken en kousen moet men nu behalve punten ook een specials bon hebben.

6 december

Amerika mobiliseert.

19 december

De Führer wordt opperbevelhebber van het leger en de zinken stuiver wordt ingevoerd.

1942

Wordt ingezet met verdergaande vrijheidsbeperkingen, schaarste aan alles mag men wel zeggen. Intrekking bronzen cent, arbeidsplicht voor overheids-personeel en studenten. Jodenster wordt ingevoerd. Bijna alles is nu op de bon. Doodvonnissen aan de lopende band. Willekeurige Nederlanders worden als gijzelaars vastgezet.

Arbeiders worden naar Duitsland gedeporteerd. Er komt meer en meer verzet in verschillende vormen. Op 31 mei wordt brand gesticht in de Boreelkazerne. Steeds meer gijzelaars worden opgepakt en zullen bij daden van sabotage gefusilleerd worden, zegt de Wehrmachtsbefehlhaber.

Fietsen vorderingen vanaf julie en 25 juli is er brand bij Heijbroek, er liggen Duitse voorraden.

19 januari 1943

Departement van Financiën komt naar Deventer. Park Braband wordt op korte termijn hiervoor ontruimd.

6 februari

Alle studenten boven 17 jaar opgepakt wegens moord op generaal Seijffardt.

21 februari

Rantsoenen worden weer verlaagd.

12 maart

Instelling Landwacht Nederland onder leiding van Mussert.

13 maart

Bankbiljetten van fl. 500,- en fl. 1000,- vervallen. "Deze maatregel dient om de zwarte handelaren te kunnen treffen, die niet kunnen aantonen dat zij het geld eerlijk gekregen hebben", luidt het commentaar.

27 maart

Aanslag op het bureau bevolkingsregister te Amsterdam. 12 Nederlanders worden hiervoor gefusilleerd.

10 april

Deportatie van joden neemt een aanvang. Ook worden omstreeks deze tijd vele bedrijven gesloten, de arbeiders worden naar Duitsland gedeporteerd.

17 april

Versnaperingskaart verdwijnt, behalve voor kinderen en vrouwen krijgen geen rokerskaart meer.

29 april

Arbeidsduur wordt van 48 op 54 uur gesteld. Officieren van het voormalige Ned. leger worden in krijgsgevangenschap teruggevoerd.

Hierop volgde een staking die 1 mei afliep. De Duitse maatregelen waren o.a. een groot aantal doodvonnissen, 14 dagen geen vlees en 12 dagen geen boterrantsoen.

8 mei

Ned. Rode Kruis ontvangt van het Spaanse rode kruis 3000 ton sinasappelen. Deze worden onder de lagere schooljeugd verdeeld.

15 mei

Alle radiotoestellen moeten ingeleverd worden.

3 Juni

Dr. F.E. Postuma, oud-minister landbouw wordt in Hengelo door revolver-schoten gedood,

12 juni

Verkoop textielgoederen stilgelegd.

24 juli

F.L. Rambonnet benoemd tot hoofd groenteverdeling te Deventer. Zijn eerste maatregel is het verbieden van vervoeren, venten of bezorgen van groente en uitdeling van rantsoenkaarten.

De eerste dag niets, de tweede dag tomaten en een $\frac{1}{2}$ kg rode kool per persoon, 3e dag $\frac{1}{2}$ kg rode kool. De eerste volle week werd in totaal verstrekt: 1 $\frac{1}{4}$ kg rode kool, $\frac{1}{4}$ kg tomaten en $\frac{1}{4}$ kg fruit.

4 augustus

De provincies Overijssel, Gelderland, Drenthe, Groningen en Friesland mogen niet meer betreden worden door mannen uit andere provincies.

18 augustus

N.S.B. burgermeestersopleiding duurt drie maand. Volgens de volksmond kan men voor een gulden meer ook leren lezen en schrijven.

6 september

Verloven van alle Nederlandse arbeiders in Duitsland uitgesteld tot 15 oktober.

27 september

Petroleumrantsoen voor 9 weken is 2 liter,

30 september

Leden N.S.B. zullen bewapend worden.

1 oktober

Handel in metalen huishoudelijke artikelen verboden. Het $\frac{1}{4}$ liter rantsoen taptemelk wordt vervangen door taptemelkpoeder.

Meer en meer bombardementen op Duitse, maar ook Nederlandse steden, met veel doden. Deportatie van arbeiders naar Duitsland gaat door en ook de doodvonnissen.

20 november

Slagers mogen geen bouillon meer maken of verkopen.

Burgers moeten wachtlopen bij, voor de Duitsers belangrijke objecten.

N.S.B.ers zijn vrijgesteld.

1 december

Het jaar loopt ten einde. Het Duitse rijk begint langzaam af te brokkelen.

1 januari 1944

Het jaar begint zoals het vorige geëindigd is. Ellende, Het weekrantsoen vlees is $93 \frac{3}{4}$ gram.

Tegen inlevering van 5 oude krijgt men 5 nieuwe scheermesjes. Alle boeren moeten van iedere ha grasland 10 m puntdraad of 15 m gladdraad inleveren. Geruchten over invasies duiken op.

22 februari

Rantsoen taptemelk wordt teruggebracht tot $\frac{3}{6}$ l per dag.

Arnhem, Enschede en Nijmegen zwaar gebombardeerd.

1 maart

Schoenreparaties op de bon.

13 maart

Alle transporttreinen in Duitsland uitgevallen. Verloven Ned. arbeiders uitgesteld tot 15 mei.

Kippenhouders moeten eieren inleveren voor 15 juni, 25 stuks per kip of haan. Men mag niet meer dan 15 kippen houden inclusief haan.

17 april

Engeland sluit grenzen voor diplomaten i.v.m. invasie.

9 mei

De Krim wordt door de Duitsers ontruimd.

3 Juni

Rome door geallieerden veroverd.

Iedereen moet helpen gaten graven langs de hoofdwegen, waarin men kan schuilen bij luchtaanvallen. Weer 22 Nederlanders gefusilleerd.

6 juni

Landingen in Normandië.

16 juni

De VI doet zijn intrede.

26 juni

Cherbourg in geallieerde handen. Voedselvoorziening steeds slechter.

1 juli

Rantsoen groente in Deventer $2 \times \frac{1}{2}$ kg spitskool en 100 gr aardbeien.

6 juli

Aanslagen en represailles volgen elkaar steeds sneller op.

22 augustus.

Parijs veroverd en een dag later staan Amerikanen voor Soisson en Reims.

23 augustus

Marseille veroverd. Zeepvervangende middelen op de bon.

31 augustus

Terugtrekkende Duitsers, 6000 man vestigen zich in Deventer. Veel huizen rond de Bringreverweg moeten onmiddellijk ontruimd worden.

3 september

De strijd gaat voort. Brussel veroverd.

5 september

Dollé Dinsdag. Vol geruchten over Zuid-Nederland bevrijd. Vluchtende N.S.B.ers enz. Helaas was er niets van waar.

8 september

Deventer krijgt nog 3×2 uur gas per dag.

Fietsen worden weer gevorderd. Iedereen moet helpen graven voor verdedigingswerken.

24 september

6 Gijzelaars uit Gorssel worden ter dood gebracht.

Gevechten in Zuid-Nederland.

26 september

Elst veroverd.

14 oktober

Voedselvoorziening steeds slechter. Jam, suiker en tabak wordt al niet meer toegewezen.

In de maand oktober moeten in Apeldoorn 4000 man konen voor graafwerkzaamheden, er komen acht man. Represaille: er worden 30 burgers doodgeschoten op straat. Twaalf lijken laat men op straat liggen net bordje terrorist ernaast.

In Amsterdam gebeurt dit met 29 burgers na een aanslag op de Gestapo.

In Haarlem 10 burgers.

Er zijn veel bombardementen op de bruggen bij Deventer. Heel Gelderland zit zonder elektriciteit. In Utrecht krijgt men nog één brood per week.

In Opheusden wordt een school met 200 vluchtelingen opgeblazen, circa 70 overlevenden, onder de doden 52 kinderen.

7 november

Walcheren heroverd. Zout wat niet te krijgen was komt op de bon.

9 november

De V II komt in gebruik.

22 november

In Wijhe moeten meisjes en vrouwen boven 12 jaar vlaggeposten op de dijk bezetten.

26 november

Steeds weer bombardementen op Deventer.

15 december

Bij bomaanval op Deventer 37 doden. Hongersnood in het westen.

Een dominee in Den Haag vraagt in zijn kerkblad: Wie kan met de Kerst 1 aardappel missen voor de zieken?

6 januari 1945

Het wegslepen van fabrieksinstallaties begint.

Iedereen tussen 17 en 40 jaar moet zich melden, grote razzia's worden gehouden. In Deventer krijgt men de eerste 4 weken van januari een ½ kg zuurkool en een ¼ kg boerenkool.

12 januari

Tiel veroverd.

25 januari

In Den Bosch wordt het eerste volkstribunaal geïnstalleerd ter berechting van verraders en collaborateurs.

6 februari

61 Doden bij bomaanval op Deventer. Ook Duitsland wordt zwaar gebombardeerd.

1 maart

De Ijssellinie voor alle verkeer gesloten. In Deventer wordt vanaf deze datum geen huisvuil meer opgehaald.

6 maart

Aanslag op Rauter bij Apeldoorn. Uit wraak worden 117 gevangenen doodgeschoten, waaronder mannen uit de gemeente Voorst.

15 maart

Stort een V II op de Ceintuurbaan.

Er is felle strijd langs de Rijn.

16 maart

De Dijkhof in Twello gebombardeerd. Talrijke Duitsers komen hierbij om het leven. In Gorssel en Vorden worden ook Duitse hoofdkwartieren gebombardeerd. Er zijn doden alom en veel schade. Ook andere dorpen in de omgeving hebben steeds meer van de oorlogshandelingen te lijden.

31 maart

Iedereen moet om 3 uur binnen zijn, Sr worden vele mannen in Deventer opgepakt en naar Holten getransporteerd.

1 en 2 april

Vele Duitsers, N.S.B.ers enz. slaan op de vlucht.

2. april

Hengelo en Enschede bevrijd.

Het Canadese leger ligt voor het Twente-Rijn kanaal.

3 april

Men kan in onze omgeving het geschutsvuur horen.

8 april

Zutphen bevrijd. Holten en Bathmen volgen op de 9e april.

10 april

Schalkhaar bevrijd. Daarna komt het dorp onder Duits granaatvuur. 's Morgens om kwart voor tien wordt de verkeersbrug opgeblazen. Deventer wordt bevrijd.

11 april

Overtocht bij Wilp begint.

12 april

De Hoven bevrijd.

17 april

Terwolde en Welsum bevrijd.

5 mei

Capitulatie van de Duitse bezettingstroepen in Nederland.

BUSSLOO'S BEVRIJDING (1 - 15 april 1945)

Het is zaterdag vóór Pasen en Bussloo heeft voor de zoveelste maal inkwartiering. Na de S.S. en de grüne Polizei is het thans voor de afwisseling Wehrmacht, een allegaartje van oude en jonge leden. Wij zelf zijn er deze keer gelukkig bevrijd van gebleven, maar pastorie en school zijn bezet en de veertig oude Zusters - evacués uit Velp -, die in het Parochiehuys bij de kerk woonden, moesten verhuizen naar het kasteel "De Poll". 's Morgens vroeg komt het stelletje al zingende langs. Wat ze precies uitvoeren, weten we niet, maar 't lijkt allemaal nogal onschuldig. Ze hebben niets anders dan hun geweren, waarmee ze prompt op de Engelse jagers schieten, als die hoog in de lucht passeren. Zelfs in het kerktorentje zitten er twee op post en paffen dan al even hard mee. Gelukkig dat de Typhoons er niets van merken! Er zijn telefoonleidingen aangelegd tussen de militaire objekten, d.w.z. de pastorie en de school en zelfs het kerktorentje. Tot onze grote verrassing zien we echter, dat in de loop van de middag deze leidingen weer op hun trommels worden gerold. Zouden ze vannacht vertrekken? Er is namelijk niets wisselvalliger dan de verrichtingen van de Duitse Wehrmacht. Als je denkt dat ze er nog zijn, hebben ze eensklaps hun biezen gepakt en als je ze helemaal niet verwacht, staa ze ineens weer vóór je en eisen met hun brutale gezichten en manieren onderdak. Als de Paasmorgen aanbreekt, is het hele gevalletje inderdaad verdwenen. Wat een heerlijke rustige en vredige Pasen! Maar neen, op de tweede dag horen we artillerievuur achter Zutphen. Het lijkt nog veraf, maar het herinnert er ons aan, dat het Engelse leger in de Achterhoek vecht en misschien op Zutphen zal aantrekken.

ONZE BEVRIJDERS NADEREN." Daar de hier ingekwartierde soldaten weggetrokken zijn, schijnt onze omgeving dus niet verdedigd te worden. Zoveel te beter! Hoe sneller het gaat, hoe liever het ons is!

Intussen wordt de overkant van de IJssel, vooral Zutphen en omgeving steeds onrustiger. Dinsdag na Pasen horen we het granaatvuur voor het eerst duidelijk en tamelijk dichtbij: De Tommies staan voor Zutphen! Achter het buiten "De Meeuwenberg" is de weg van Voorst naar Zutphen afgesloten voor alle verkeer en daarmee is alle postverkeer eveneens stopgezet. Kranten komen er niet meer, we moeten dus maar op eigen waarnemingen afgaan. En die zijn vrij betrouwbaar. Zutphen heeft het kwaad te verantwoorden! Het kanonvuur is er bijna niet van de lucht en 'a avonds en 's nachts zien we het lugubere schijnsel van uitgebroken branden. Het Engelse frontlicht ligt aan de overkant van de IJssel van Zutphen tot Deventer, één brede, witte lichtschijn, fantastisch maar onheilspellend. Avond aan avond zitten we er naar te kijken en vragen ons af, hoe de strijd zich verder zal ontwikkelen.

Zal men rechtuit op Deventer en Zwolle aantrekken, dan wel ergens de rivier oversteken, waarmee het strijdtoneel zich naar onze kant zal verplaatsen. Het is zo merkwaardig, dat wij, die onze bevrijders altijd uit de richting Arnhem verwachtten, hen thans aan de overkant (in ons oog de VERKEERDE kant!) zien opereren. Zelfs "Todt" heeft aan deze zijde alle geboomte laten kappen en een oprit en afrit naar de IJssel laten aanleggen, zodat de Duitsers van de oostzijde der rivier de hele streek, waarin wij wonen, zouden kunnen zien en met hun granaatvuur bestoken. Het zou werkelijk comisch-dramatisch zijn, als al dit werk onbedoeld voor de Tommies zou zijn verricht!

Inmiddels komt donderdag weer ploseling het verontrustende bericht: De pastorie is zo even door de Moffen bezet! Alweer! En nu wordt het weldra ernst. In de nacht van vrijdag op zaterdag ben ik vaak wakker, het zware granaatvuur op Zutphen houdt me uit de slaap.

Tegen twee uur hoor ik paarden en ratelende wagens. Vóór de school houden ze stil en dan wordt er uren lang gewerkt met hefbomen en koevoeten; men schijnt zwaar materiaal af te laden en te verplaatsen. Plots schiet er een onrustige gedachte doot mijn hoofd: Het zullen toch geen?

En bij het eerste ochtendgloren kijk ik door de ruiten naar de speelplaats van de school. Goddank er is niets te zien en ook de straatweg ligt eenzaam en verlaten. Neen, toch niet, daar nadert een boerenkarretje met bussen er op en een dikke Duitse kok, die het ontbijt voor de soldaten brengt, roept met een schreeuwstem tot een juist passerende Feldwebel: "Wo stehen hier denn die Geschütze?"

"Ihr seid wohl verrückt"! is het antwoord, karakteristiek voor de wijze van converseren der Duitsers onderling. "Muss denn jeder Bürger in der ganzen Umgebung das wissen"?

Ik ben er echt van geschrokken, dus toch kanonnen in de buurt! En weldra zie je het boerenkarretje het laantje tegenover de school inrijden, 't enige laantje dat de O.T. nog gespaard heeft. Als het goed dag is geworden, zie ik, dat mijn tuin geplunderd is. Ettelijke dennebomen zijn afgehakt en verdwenen. Zij hebben de "Geschütze" moeten camoufleren, een kunst, die de Duitsers buitengewoon goed verstaan.

"Zal Bussloo dan toch gevechtsterrein worden?" vraag ik me met bezorgdheid af. Het schijnt zo. Tegen tien uur in de morgen stopt er een boerenwagen met allerlei indefinieerbaar materiaal er op, ik onderscheid alleen de dreigende affuit van een kanon. Een heftig geklop tegen de huisdeur, als ik open doe, kijk ik in het nijdige en verbeterd gezicht van een "Gefreiter".

"Einquartierung, verstaad-u"? schreeuwt hij mij toe en voegt er waarschijnlijk om mij gerust te stellen, aan toe: "Zwölf Mann!"

Ik schud mijn hoofd en haal de schouders op, maar de man, wien het aan te zien is, dat hij zeer zenuwachtig is, heeft mij al op zij geduwd en informeert het allereerst naar de kelder van mijn huis. Dat is een nieuwe fase bij de inkwartiering. Het wijst op de mogelijkheid van artillerievuur en is als zodanig ernstig genoeg, maar het geeft ons tevens een kansje, dat de twaalf man tenslotte hun heil elders zoeken. Want ons keldertje is klein en heeft geen gewelven, maar slechts het houten vloertje van de keuken als bedekking. En jawel, na geïnformeerd te hebben of de -reeds gevorderde- pastorie een gewelfde kelder heeft, verdwijnt de kwartiermaker weer snel. Als ik opgelucht de deur achter hem wil sluiten, zie ik de boerenwagen draaien en schiet dan plotseling in een lach. De dreigende kanonaffuit blijkt een oude kachelpijp te zijn. Wat al rommel voeren onze bezetters toch met zich mee!

Een poosje later, als we eens even een kijkje in de school gaan nemen, struikelen we bijna over een soldaat van de Luftwaffe, die daar heel alleen op het stro ligt te slapen en tussenbeide een kreunend geluid maakt. Hij ziet ons niet en we retireren weer snel huiswaarts, ook al, omdat er weer Engelse jagers vrij dichtbij overvliegen. Een ogenblik later zien we ze omlaagkomen, dicht bij de IJssel klinkt het geriktetik van de boordwapens. Tot drie maal toe duiken ze en geen minuut later staan er drie grote boerderijen in lichte laaie. 't Moet aan DEZE kant van de rivier zijn, dicht bij de overgang naar Gorssel, Aan ONZE kant! Wijst het op een mogelijk oversteken van de IJssel? Wij weten het niet en de Duitsers evenmin, maar ze zijn onrustig.

In de namiddag komen er een paar honderd langs, gedeeltelijk per fiets, 't merendeel echter te voet. Ze lopen als kippen achter elkaar en met een tussenruimte van een twintig meter, om bij elk luchtgevaar in de eenmangaten dekking te kunnen vinden. Velen dragen een pantservuist over de schouder. Zij trekken bij de Gietelse Brouwerij de oprijlaan van "De Poll" in en verder in de richting van de rivier. De slapende Duitser uit de school ligt thans boven in mijn huis te bed. De man heeft de huls van een granaat tegen de borst gekregen, doordat zijn makker in zijn zenuwachtigheid het kanon te vroeg afvuurde en lijdt veel pijn. Zijn verzoek om herbergiging werd hem geredelijk toegestaan. Als invalide -te meer, daar er geen hospitaal in de buurt is- hebben wij niet willen weigeren, hem op te nemen. Hij is erg dankbaar en toont het op zijn ietwat stugge wijze, door bijzonderheden over de strijd mee te delen. Hij vertelt, dat het de Canadezen zijn, die de strijd aan de overkant van de IJssel voeren. De voorafgaande nacht hebben zij onder Canadees granaatvuur gelegen, zes uren lang en zonder enige dekking en dat heeft hun zenuwen danig aangepakt! Hij deelt ons ook mee, dat er de komende nacht nog meer kanonnen arriveren, waardoor de kans, dat Bussloo oorlogstoneel wordt, steeds toeneemt.

De nacht van zaterdag op zondag gaat rustig voorbij. Maar heel in de vroege is er weer veel lawaai en beweging op de straatweg en tegen zeven uur 's morgens trekt een dertigtal soldaten aan een lang touw het laatste kanon het laantje vóór de school in. Geen kwartier daarna komt er weer inkwartiering. De lui zijn deze keer niet te lozen en nemen de serre in beslag als veldtelefooncentrale voor de batterij van zes kanonnen, die nu in het laantje staat opgesteld.

Het is erg rustig in de omgeving, de soldaten liggen in de serre op matrassen te slapen of zonnen zich in de heerlijke voorjaarswarmte. Ik informeer eens even in de serre, of Zutphen al bevrijd is. "Befreit?" vraagt de Feldwebel en zet grote ogen op. Ik ondek, dat ik een lapsus maak en antwoord onnozel: "Nun ja, befreit oder besetzt!"

In de serre zit een jonge soldaat met een vriendelijk gezicht en rustige blik, waarschijnlijk een eenvoudige boerenzoon. Hij laat mij het Wehrmachtsbericht lezen, kijkt me dan met een bezorgde blik aan en zegt: "Es geht schlecht mit dem Krieg, was?" En als ik hem in dat open en rustige gezicht zie, heb ik niet de moed, hem te antwoorden, dat de oorlog inderdaag GOED gaat en het vernederende, maar verdiende einde snel nadert. Rustig gaat de zondag voorbij. Het weer is prachtig en het is buitengewoon helder in de lucht. De bezetting van de kanonnen in het laantje voor ons huis heeft zich daar waarschijnlijk ingegraven, men ziet niets. In de verte klinkt vaag vliegtuiggeronk, maar het komt niet nader, de straatweg ligt eenzaam en verlaten.

Daar komt een soldaat tussen de bomen van het laantje te voorschijn en gaat aan de rand van de akker naar de lucht staan kijken. Maar in de serre is men waakzaam. Een paar seconden later wordt er geroepen: "Zurück da, ihr seid wohl verrückt bei dieser klaren Sicht!" En het soldaatje verdwijnt onmiddellijk onder de veilige dennen van het laantje. Wat zit er toch schrik in voor de R.A.F.! Enfin, ze kennen het gevaar uit ondervinding.

Maandagmorgen wandel ik met mijn zoon in de tuin. Het artillerievuur is weer vrij hevig, maar het is aan de overkant van de IJssel naar het Noorden gericht, Zutphen is nu in handen van de Engelsen, dat geven de Duitser toe. Plotseling horen we het gieren van een granaat in onze richting, we werpen ons plat op de grond en geen seconde later valt er een grote granaatscherf geen meter van ons af op het tuinpad, het zand spuit achter ons een paar decimeter omhoog! De granaat is vlak boven de school in de lucht ontploft. We zoeken onmiddellijk dekking in het veilige huis en weten nu, dat onze omgeving niet meer veilig is, het granaatvuur is doelbewust OVER de IJssel gericht, tenzij het een verdwaald projektiel is geweest. Wij -en ook de Duitsers- zijn nu voortdurend op onze hoede. Voorlopig echter gebeurt er niets meer.

In de namiddag vraagt de zieke soldaat mij, waarop toch al die splinterbommetjes gericht zijn, die hij herhaaldelijk hoort vallen. Deze FLAK-soldaten kennen elk geluid en weten aan het geronk in de lucht vast te stellen, wat voor type machine overvliegt. Het blijkt, dat Duistervoorde het doel der bommetjes is, die daar nogal een en ander beschadigd hebben. Als de nacht komt, gaan we gekleed op bed liggen. Het kan immers ieder ogenblik onveilig worden! Maar de nacht gaat rustig voorbij.

Des morgens wacht ons een verrassing, de serre is leeg! De zes veldtelefoontoeuwsstellen zijn verdwenen en de manschappen, die ze bedienden, eveneens. Onze inkwartiering is weer ploseling verdwenen! Zelfs de zieke soldaat begrijpt er niets van. Het granaatvuur is de hele dag niet van de lucht en tegen twaalf uur in de middag is het zo bedenkelijk dichtbij, dat we de kelder weer in moeten, waar we een koud "diner" gebruiken, maar in de namiddag wordt het rustiger. De zieke soldaat krijgt plotseling bericht, dat hij moet vertrekken. Maar vóór hij weg is, komt er nieuwe inkwartiering. Een klein luitenantje met een allervriendelijkst gezicht komt zich allerbeleefdst voorstellen en verzoekt verschoning, dat hij ons moet "belästigen!", hij is met elke, ook de eenvoudigste slaapgelegenheid tevreden,

We kijken elkaar met open mond van verbazing aan. Zoveel beleefdheid hebben wij van onze bezetters nog nooit ondervonden! Intussen blijkt het ventje het werkelijk te menen en hij zal ons de komende dag nog van veel nut zijn.

Tegen negen uur 's avonds begint het artillerievuur weer. Het duurt geruime tijd en we houden er rekening mee, dat we de hele nacht in de kelder zullen moeten blijven.

Tegen tien uur, als het even wat rustiger is, horen we een stem voor het kelderaam. Het luitenantje, dat bij ons in de kelder zit, gaat naar boven en we horen hem druk redeneren met kameraden. Gelukkig komt hij, na de deur weer gesloten te hebben alleen naar beneden. Hij vertelt ons, dat zeven "Funkers", leden van een observatiepost, in ons huls kwartier wilden maken. Eén mannetje als uitkijkpost op de zolder door een paar aan te brengen glazen dakpannen de omgeving verkennend: de rest in de kelder met hun radio ontvang- en zendtoestellen. "Maar ik heb ze weggestuurd", zegt het luitje resoluut, "want de uitzendingen van deze Funker worden door de Tommies onmiddellijk gepeild en dus trekt een dergelijke observatiepost als een magneet granaatvuur aan. Ze moeten maar een boerderij ergens in de buurt opzoeken".

Ik kijk het vriendelijke ventje eerlijk gezegd een beetje dankbaar aan. Hij zorgt toch beslist voor onze veiligheid en voor de zijne! De andere luitenant, die in de loop van de avond eveneens kwartier bij ons maakte, is toen het artillerievuur wat bedaarde, naar boven vertrokken en blijkt rustig te zijn gaan slapen!

We besluiten de nacht toch maar in de kelder door te brengen en luisteren met belangstelling naar wat het luitje ons over de oorlog vertelt.

Hij deelt ons in vertrouwen mede, dat er onder de officieren een gerucht loopt over een ultimatum, dat heden - 10 april - door Hitler aan.....

Churchill is gericht! Als binnen 10 dagen, dus uiterlijk op 20 april (Hitlers verjaardag) Engeland en Amerika NIET hebben gecapituleerd, zullen Londen en tal van andere grote steden in Engeland binnen enkele uren totaal vernietigd zijn! Als de luitenant de ongelovige glimlach op onze gezichten ziet, laat hij zijn stem dalen en vervolgt:

"Man flüstert von einer Atombombe und man weisz ja nicht, was Hitler noch für geheime Waffe hat."

"Aber wir wollen schlafen", voegt hij er aan toe, als hij ziet, dat wij maar heel weinig onder de indruk zijn. Hij rolt zich in een paar dekens en gaat op de stenen vloer liggen, waar hij weldra is ingesluimerd.

Als de ochtend van de volgende dag is aangebroken en het goed licht is geworden, gaan we even in de tuin. Het is zes uur en de vogels kwinkeleren in de blauwe lucht. Het granaatvuur zwijgt en de vroege lenteochtend is even vredig als schoon. We zien de kerkdeuren wijd open staan en een reeks kaarsen branden. In de verte nadert een lijkstoet, de lijkstaf is op een bakfiets geplaatst. Gelukkig blijft de artillerie zwijgen en kan de lijkdienst en begrafenis ongestoord plaats vinden.

Maar tegen negen uur is het weer helemaal mis. De eerste granaat giert over het huis en slaat al dichtbij in. We vluchten hals over kop de kelder in en de beide luitnants volgen al even snel. Geen minuut later trilt

het hele huis onder een geweldige slag en onmiddellijk daarop klettert er vensterglas op het houten keukenvloertje, dat vlak boven ons hoofd de enige kelderbedekking vormt. Hevig geschrokken kijken we ons luitje aan, zou het huis getroffen zijn? De volgende granaat slaat weer verder van ons af neer en nu gaan de Duitsers boven poolshoogte nemen.

Het blijkt, dat op vijf meter afstand van de kelder in de tuin een zware granaat is neergekomen. D© scherven hebben de achterkant van het huis nogal beschadigd: het schuurtje is doorzeefd en de keuken ligt bezaaid met het glas van de verbrijzelde ruiten.

Als de artillerie na een kwartier weer zwijgt, gaan de luits op kondschap uit. Ze willen weten, of het granaatvuur misschien op hun batterij, was gericht, "want", zegt het kleintje, "als deze mocht ontdekt zijn, krijgen we hier een regen van granaten". Gelukkig -voor ONS wel te verstaan!- is dit laatste niet het geval. Er was een kapotte Duitse legerwagen op de straatweg, die door paarden werd weggesleept en deze was het object van het granaatvuur.

"Maar", vraag ik verwonderd, "hoe wisten de Tommies, dat die wagen bij ons op de straatweg voorbijkwam? Er was geen enkele vliegtuigmachine in de lucht".

Het luitje lacht weer allervriendelijkst. Hij neemt mij mee naar de serre en wijst naar de overzijde van de IJssel, die, dank zij de kapwoede van Todt duidelijk zichtbaar is en waar een witte velle in de zon glinsert. Het is het buiten "De Ravensweerd" dicht bij het overzetveer naar Gorssel. "Kijk", zegt hij, "daar in die witte villa zit een observatiepost van de Tommies en verkent met zijn telescoop deze straatweg. Zodra hij een militair objekt ziet, geeft hij per radio aan de Engelse batterijen de positie op. Nu, het resultaat heeft u zo even gezien".

Verlangend staar ik naar de overkant van de IJssel. Daar, in Gorssel, zijn ze dus al bevrijd! Wanneer zullen wij volgen?

We gaan het huis eens rond, om de beschadiging te bekijken. Een van de granaatscherven is dwars door het schuurtje heen tegen de schoolmuur gevlogen, is toen teruggeketst en door de ruiten van de slaapkamer naar binnen geslingerd. Terwijl we een en ander op ons gemak bekijkens horen we weer plotseling het onheilspellend gieren en vallen plat op de grond, tegelijkertijd weerklinkt da waarschuwend stem van het luitje, die ons naar de kelder verwijst.

Het wordt toch wel onveilig op Bussloo! Gelukkig houdt het vuur weldra op. Dan komt een van de bewoonsters van het Zusterhuis, die wijkverpleegster is, achter de kerkhofheg en langs de overgebleven dennen van de tuin iformeren, of alles hier nog goed is. Zij vertelt, dat de pastorie een treffer heeft. In de kelder van het Zusterhuis zitten soldaten met radio-toestellen en op de zolder zit er een door glazen dakpannen de omgeving af te speuren. Ik kijk de luit eens aan, die knikt begrijpend en vraagt, als de zuster is vertrokken, hoe ver dat huis van ons verwijderd is. Als hij hoort, dat de afstand 150 meter is, kijkt hij ernstig en gaat in de deuropening van de bijkeuken staan, waar hij met zijn prismakijker voortdurend de omgeving observeert.

Na korte tijd wenkt hij mij op zijde. Er is buiten een verwijderd vliegtuiggeronk in de lucht, dat langzaam sterker wordt.

"Ziet u die machine met die grote brede vleugels, daar langzaam naderen"? zegt hij. "Dat is een artillerie-vliegtuig van de Tommies, een Ary-flieger, die de hele omgeving scherp verkent. Het is maar gelukkig, dat we onze kanonnen zo grondig gecamoufleerd hebben, want als de batterij van daar boven uit ontdekt wordt, gaat er onmiddellijk een draadloos bericht naar de Engelse batterijen en dan zijn we niet gelukkig".

Het bijna altijd glimlachende luitje kijkt ernstig naar boven en als de machine hoog over ons heenvliegt, gaat hij het huis even binnen, men mocht daar boven zijn uniform eens bemerken. Wederom blijkt het ontzag voor de Engelse luchtmacht.

Het is ondertussen middag geworden en daar het granaatvuur niet onze kant is uitgericht, kunnen we rustig het middagmaal gaan gebruiken.

Ik heb echter niet de minste eetlust, voortdurend ben ik aan het peinzen, of het verantwoord is, in mijn huis te blijven. Het keldertje onder de houten keukenvloer is niet safe genoeg. Als de Canadezen oversteken komen we hier midden in het strijdtoneel te zitten. Ik vraag het Duitse luitje, dat maar niets anders doet, dan de rivieromgeving observeren, advies, hij lijkt me te vertrouwen.

"Het is moeilijk, u te raden", antwoordt hij, "men weet niet, wat de Tommies zullen doen, oversteken of doortrekken naar het Noorden. Blijft u, dan zult u misschien angstige uren beleven, want uw kelder is geen veilige verblijfplaats. Gaat u weg, dan beklag ik uw aardig ingericht huisje.

Zolang IK nog hier ben, zal ik voor uw inboedel waken en ik verzeker u, dat er niets zal worden "geklaut", maar als ik even weggeroepen word, gaat het mis. Vijf jaren oorlog hebben onze manschappen zo verruwd en op zul een laag peil gebracht, dat ze alles wegroven wat van hun gading is, er zitten echte schavuiten onder! Maar mensenlevens hebben ten slotte meer waarde dan bezittingen"!

Dat laatste zegt hij afgetrokken, terwijl hij in de zonnige voorjaarslucht staart.

Mijn besluit is genomen, we zullen een paar kilometers achterwaarts van de IJssel trekken. Maar waarheen? Ik herinner me, dat een van de landbouwers een reusachtige schuilkelder heeft, die in hoge mate veilig is. Enkele van ons trekken er spoedig heen en nemen vast beddegoed en kleding mee. Ons verzoek wordt met de meeste bereidwilligheid toegestaan en als het karretje is teruggekeerd, wordt het nogmaals opgeladen.

Het is inmiddels kwart voor vier geworden. De Duitse luitenant staat nog voortdurend de IJsselomgeving te observeren, terwijl het granaatvuur zwijgt. Zijn blik is somber, bij intuïtie schijnt hij naderend gevaar te bespeuren. Plotseling komt hij naar mij toe en zegt gedecideerd:

"Sie müssen jetzt unbedingt gehen"!

Ik kijk hem verbaasd aan, want het is erg rustig in de lucht. Hij knikt nadrukkelijk en daar ons karretje juist weer opgeladen is, vertrekken we haastig. Maar we hebben nog geen vijfhonderd meter afgelegd, of het artillerievuur begint los te barsten. De granaten ploffen boven de IJssel met een geweldig gekraak uiteen, als witte vingers komen rookgranaten naar beneden, die boven de rivier nogmaals uiteen springen. Het is een gekraak en geratel, dat de mensen bang maakt. Snel komen de boeren van hun akker, om het veilige huis te zoeken. Een haastige luitenant passeert ons op de fiets en roept ons in het voorbijgaan toe: "Die machen da einen kunstlichen Nebel"!

"Dan komen ze over", besluiten wij en haasten ons verder. Weldra zien we boven de IJssel een dicht rookgordijn hangen, dat zich langzaam verbreedt en in onze richting komt. Het granaatvuur, dat enkele minuten zweeg, begint weer met ongewone heftigheid, maar nu zijn het geen rookgranaten meer, het gieren komt hoe langer hoe dichterbij. We hebben even dekking gezocht achter een walletje, maar de boerderij is nog 500 meter ver en we moeten er snel heen.

Deze laatste vijfhonderd meter over een geheel open terrein zal ik niet licht vergeten! De projektielen vallen hoe langer hoe meer dichtbij en als we de boerderij eindelijk genaderd zijn, zien we granaatscherven op een honderd meter afstand wegvliegen. We gaan zo snel mogelijk de schuilkelder in en worden er met grote hartelijkheid ontvangen. Men had zich ernstig ongerust over ons gemaakt en was van mening, dat we er niet meer door durfden. Het Duitse officiertje had wel gelijk gehad, we zijn op het nippertje vertrokken.

Weldra komt onze gastheer, die de koeien aan het melken en voeren was (dat moet nu eenmaal gebeuren) ons meedelen, dat de Duitsers kanonnen vóór de school te Bussloo druk vuren, de strijd is dus begonnen!

Wat voelden wij ons veilig in deze grote, meer dan tien meter lange schuilkelder met een geweldig beton- en zanddak er boven! Ben twintigtal kinderen bevindt zich in de ene helft, aan de andere kant liggen op dik stro de groten, leden van drie families.

Als ik na een paar uur de kelder even uitga, ligt de hele omgeving in een ijle voorjaarsnevel, waar de zon niet doorheen kan schijnen. Het is het rookgordijn boven de IJssel, dat door de Oostenwind in onze richting is gedreven.

Als de avond begint te vallen, strekken we ons op de dikke laag stro uit en trachten te slapen. Maar het artillerievuur, dat bijna de hele nacht aanhoudt en soms vrij hevig is, houdt me wakker. En ik denk aan mijn prettige vriendelijke huisje, waarin ik langer dan vijentwintig jaar heb gewoond en lief en leed heb ondervonden. Zou het er nog staan? Als de morgen aanbreekt, gaan de knechts de schuilkelder uit om te melken. De zon schijnt en 't is een prachtige voorjaarsdag. De morgen verloopt tamelijk rustig, maar we blijven toch maar in de schuilkelder. Onze bevrijders zullen de IJssel nu toch zeker wel over zijn. Zouden ze Wilp en Bussloo al bereikt hebben?

Als we eens even een kijkje nemen op de boerderij en vandaar in de richting Bussloo speuren, zien we het kerkje nog staan, maar het dak is doorschoten. Vlak er bij schijnt iets te branden, een dichte rookwolk stijgt omhoog, maar wat het precies is, kan man niet onderscheiden.

Tegen zes uur in de avond komt er een Duitse soldaat aan de boerderij, hij is in zijn blote hoofd en heeft een camouflage-manteltje omhangen. Hij zegt onze gastheer, dat een appelboom in zijn weide moet worden omgezaagd, omdat hij in 't sohoovsveld van de Duitse batterij ligt.

"De Tommies naderen", zegt hij rustig.

De knechten hebben de boom nauwelijks aan de grond, of een granaat ontploft vlak bij hen. Ze rennen naar de schuilkelder en laten er zich in neervallen. Gelukkig zijn ze ongedeerd. En nu begint er een venijnig artillerievuur, de granaten fluiten vlak over onze schuilplaats heen, het doffe geluid van de "Abschusz" zegt ons, dat het Duitse kanonnen zijn. Ze schieten in de richting Bussloo! Een half uur lang horen wij boven onze gebeden uit het lugubere gieren. Dan is er een poosje stilte. De Tommie antwoordt echter niet! Weer begint de Duitse batterij het vuur, thans korter dan de eerste maal. En dan valt er weer stilte. De Canadezen schieten echter niet terug. Als een van de knechten zijn hoofd uit de schuilkelder steekt, ziet hij op een paar honderd meter afstand bij de Buasloose bosjes een twintigtal Duitse soldaten bijeen. Ze lopen besluiteloos heen en weer te turen in de richting Bussloo.

Het is intussen sachtjes aan donker geworden en we maken ons gereed, te gaan slapen. Maar nauwelijks liggen we in rust of er klinkt een stem boven de schuilkelder: "Der Bauer musz herauskommen!"

Boven ontspint zich een lang dispuut. Er komt nog inkwartiering in de kelder van de boerderij. Het zijn soldaten die te voet uit Doesburg zijn gekomen. Ze moeten een mitrailleur opstellen in de weide. De kerels zijn echter doodmoe en kruipen zo spoedig mogelijk in de kelder van het huis, waar ze slapen voor "der Bauer" bij ons terugkeert.

Het is inmiddels elf uur geworden. Wat zal de nacht ons brengen? Het granaatvuur zwijgt en het is doodstil buiten. Onrustig slaap ik in en word dan plotseling gewekt door een stem vlak boven onze schuilplaats. Ik ben onmiddellijk klaar wakker en luister in spanning. Dan hoor ik een rustige stem vragen: "Sind hier Soldaten?"

Ik antwoord, dat die in de boerderij liggen,

"Ich bringe das Abendessen" vervolgt de kalme stem.

Ik kijk bij het flauwe licht van ons accu-lampje op mijn horloge. Het is twee uur in de nacht. Een paar van ons, die inmiddels zijn wakker geworden en het in de schuilkelder te benauwd vinden, grijpen de gelegenheid aan, om er uit te gaan en wijzen de stoicijnsen etenbrenger de weg. Ze keren niet terug en geven er waarschijnlijk, gezien de rustige nacht, de voorkeur aan, in de boerderij te blijven slapen.

Daar ik klaar wakker ben geworden, blijf ik liggen luisteren. Onze bevrijders kunnen niet ver meer van ons vandaan zijn.

Zouden hun tanks nog niet in de nabijheid zijn? Ze moeten in een stille nacht als deze zeer ver te horen zijn! Maar 't blijft doodstil. Eindelijk, tegen vier uur, hoor ik in de verte mitrailleurvuur. En daarop een dof geratel, dat minuten lang aanhoudt. Ik kan mij niet vergissen! Het is het geluid van rijdende tanks, waarschijnlijk op de Bussloose straatweg. Onze bevrijders zijn dichtbij!

Helaas, weldra sterft het geluid weer weg en keert de stilte terug. En nogmaals - gelijk vijf jaar lang - wordt ons geduld op de proef gesteld. Tegen zes uur in de morgen ontwaken de knechts en gaan in de ochtend-schemering de schuilkelder uit, om te melken. Ze zijn nauwelijks vijf minuten weg, of een van de twee nachtelijke deserteur, die in de boerderij bleven slapen, komt opgewonden de schuilkelder ingevlucht.

"De Tommies staan op tweehonderd meter afstand", wordt ons toegeroepen. De Duitse soldaten in de kelder hebben er bericht van gekregen en zijn slaapdronken met het geweer in de vuist naar buiten gegaan. De knechts blijven in de kelder van de boerderij.

Ieder is nu klaar wakker en na enkele minuten begint het Engelse artillerievuur vrij hevig. Nu volgt er een korte stilte en dan klinkt plotseling geweervuur vlak bij ons. De doffeknal van Duitse geweren en onmiddellijk daarop het gerikketik van Engelse automatische pistolen.

We voelen het allen: HET moment nadert In ademloze stilte zitten wij, ten uiterste gespannen, te luisteren, zelfs de kinderen houden de adem in. Het doffe geknal der geweren nadert, het klinkt vlak boven de schuilkelder. Waarschijnlijk zitten de Duitsers achter de zandbedekking van onze schuilplaats. Ook het gerikketik der pistolen komt dichterbij. Dan is er plotseling weer rust, minuten lang.

Tot eensklaps vlak boven een een stem roept: "Heraus da."

Er gaat een schok door mij heen. Mijn hemel, zullen de Duitsers ons op DIT ogenblik nog uit de kelder jagen, om er zelf een schuilplaats in te zoeken?!

Ontsteld kijk ik mijn oudere broer aan, hij wenkt me te zwijgen. In doodse stilte gaan een paar spannende sekonden voorbij. Dan weerklinkt weer dezelfde stem ea sij wekt plotseling een vreugdevolle ontroering in ons op, als we ze in het Engels horen roepen: "Come up there"!

Mijn broer antwoordt onmiddellijk met luide stem: "Civilians and children!" (Burgers en kinderen)

En dan klinkt rustig en duidelijk de vraag: "No soldiers?" (Geen soldaten?)

Op het ontkenkend antwoord zien wij een paar soldatenlaarzen het ladder-tje afdalen. Weldra is de drager ervan beneden. Een frisse, jonge kerel in het sportieve uniform van de Canadezen met de karakteristieke muts, in de rechterhand het automatische pistool, kijkt even scherp rond en knikt dan opgewekt.

"Good day", zegt hij lakoniek.

Er gaat een spontaan gejuich op en de kinderen klappen verheugd in de handen. De Canadees drukt de dichtsbijzijnden van ons de gehandschoende hand en klimt dan 't laddertje weer op.

WIJ ZIJN BEVRIJD!

Het is vrijdag 13 april, vijf minuten voor acht.

Ik kijk ontroerd mijn vrouw aan en hoor haar zeggen: "U God, loven wij, U Heer, belijden wij".

Voorbij is alle angst en zorg der laatste maanden, voorbij gijzelinggevaar, razzia's, Todt, inkwartiering, bommen, V 1-dreiging en wat al niet meer. Er is een eind gekomen aan terreur en knechting, wij voelen ons weer mens, ons veelvuldig gebed is verhoord!

De vreugde ie algemeen, maar uit voorzichtigheid blijven we toch nog een poos in onze schuilkelder. Tegen tien uur klimmen we naar boven en gaan in de keuken van de boerderij ontbijten.

Van de boerenhoeve staan alle deuren wijd open. Op de deel liggen enkele Duitse geweren, waar de grendel is uitgehaald en de kolf stukgeslagen. De omgeving is door de Tommies gezuiverd.

Maar in de verte, op een afstand van een vijfhonderd meter, zien wij soldaten rusteloos heen en weer lopen. Het zijn Duitsers, die nog een uitweg zoeken en als de Engelse tanks beginnen te schieten, in de richting: van de Bussloose bosjes rennen. Dan weerklinkt het gerikketik der Engelse stenguns weer in onze richting en de meeste van ons besluiten, maar weer de schuilkelder of ten minste de kelder van de boerderij binnen te gaan.

Alleen de meest nieuwsgierigen blijven buiten staan kijken naar de achtervolging der Duitsers, interessant, om te zien, maar niet zonder gevaar.

Dat blijkt weldra, als een granaat inslaat vlak boven de keuken van de boerderij en nogal ravage aanricht. Een van ons, die nog buiten stond te kijken, heeft een granaatscherf in de voet gekregen. Het tempert onze bevrijdingsvreugde en de schuilkelder blijft de hele dag en ook de volgende nacht nog onze verblijfplaats. Het Duitse frontlicht is nog vlakbij en het Engelse granaatvuur, ofschoon thans over ons heengaande, blijft nog duren. Maar als de zaterdagmorgen komt, is het gevaar toch geweken.

De kinderen worden vrijgelaten uit hun gedwongen dagenlange gevangenis en spelen weldra weer vrij om de boerenhoeve heen.

Wij zijn nu buitengewoon nieuwsgierig naar ons huis en zijn omgeving. Een van ons gaat op verkenning uit. De weg is geheel vrij en als hij terugkeert, kan hij medelen, dat ons huis er nog staat en weinig beschadigd is. Alle ruiten zijn echter vernield en het is bezet door Canadezen. Kerk, school en parochiehuis hebben echter sterk geleden, het laatste is vrijwel verwoest. Bussloo heeft het zwaar te verantwoorden gehad en zij die er zijn gebleven, hebben in hun kelders doodsangst uitgestaan. De Duitse kanonnen waren in de loop van de donderdag door de Canadezen ontdekt, vier er van waren getroffen en de overige door de Duitsers zelf met de pantservuist vernietigd, waarna zij zich in de loop van de avond hadden teruggetrokken of zich de komende ochtend hadden overgegeven.

Nog één dag blijven wij in de gastvrije boerderij "De Middelberg" en dan gaan de Canadezen uit ons huis vertrekken en keren wij er in terug. God dankend, dat wij gespaard zijn gebleven. De prachtige geste van onze gastheer en gastvrouw, die ons in onze nood zo liefdevol opnamen en zijn gulle gastvrijheid zullen wij nooit vergeten.

Als wij, het hart vol dankbaarheid, onze woning weer betrekken, aanvaarden wij het feit, dat de Canadezen talloze voorwerpen als "souvenirs" hebben meegenomen, als loon voor onze bevrijding, die weer een nieuwe tijd van rust en vrijheid inluidt.

Bussloo, april 1945.

J. Bornewasser.

40 JAREN GEEN OORLOG IN EUROPA.

In het verleden ligt het heden, in het nu wat wezen zal.

Deze regel is niet van mij, maar van iemand anders. Ik weet niet wie dit ooit gezegd heeft. Wel weet ik, dat deze mens gelijk had.

Wij, leden van de Oudheidkundige Kring Voorst, zullen deze zegswijze beter begrijpen dan anderen. Wij houden ons bezig met dat verleden en het leert ons de betrekkelijkheid van veel dingen zien.

De eerste helft van deze eeuw is het tweemaal achtereen gebeurd, dat het ene deel van Europa oorlog voerde tegen het andere deel van Europa met alle rampzalige gevolgen, die daar bijhoren.

Tussen de jaren 1920 en 1939 is er een grote groep kinderen geweest, die zonder vader, zonder moeder of zonder ouders is opgegroeid, omdat die ouders tussen 1914 en 1913 door oorlogshandelingen waren omgekomen. Toen deze kinderen volwassen werden en zelf kinderen hadden, hebben ze deze kinderen ook weer alleen achter moeten laten, omdat ze tussen 1939 en 1945 door oorlogsgeweld omkwamen.

Nu is het dan eindelijk zover, dat deze kinderen, deze halve of hele oorlogsgewezenen, zelf weer volwassen kinderen hebben en soms al kleinkinderen. Ze hebben deze kinderen zelf kunnen meemaken en waren niet alleen een portret aan de wand. Juist dit feit is reeds een herdenking waard.

Iemand, die zich in het verleden verdiept komt tot een paar conclusies. De eerste is, dat de menselijke gemeenschap, van de kleinste eenheid tot de grootste staatkundige samenstelling dus van het gezin tot de staat (republiek of koninkrijk), steeds dezelfde fouten maakt, men schijnt niet te willen leren.

De tweede is, dat de lasten van grote geschillen in het algemeen gedragen worden door de gewone burger, zowel man als vrouw als kind en niet door degene, die als aanvoerder naar voren komt.

Als u de moeite neemt om ook zo eens in de historie te duiken zult u zien dat ik gelijk heb.

In het stenen tijdperk had de stam of groep, die de scherpste pijlspitsen wist te maken de macht en nu heeft de groep met de sterkste bewapening, atoomwapens, de macht. Kan dit nu niet anders?

Volgens mij is het erg belangrijk, dat men probeert te voorkomen dat mensengroepen elkaar gaan haten of blijven haten. Waar komt dit haten vandaan?

Eén van de oorzaken ligt bij de ouderen. Die ouderen, die, misdaden tegenover hun begaan willen wreken. Deze wraakgedachten worden bewust of onbewust overgedragen op de jongeren. Jongeren, die in de periode, dat deze misdaden werden begaan, nog niet aanwezig waren. De ouderen belasten de jongeren hierdoor en de jongeren menen dan aan deze direkte of stille opdracht gehoor te moeten geven. Voor deze gang van zaken zijn vele voorbeelden te noemen, zowel dichtbij als ver van huis, doch het noemen van voorbeelden is gevaarlijk.

Ik wil het met een neutraal voorbeeld toch proberen. Hiervoor kies ik de bloedwraak. Dit is een tragisch gebeuren, dat families generaties lang in verdriet kan storten en het resultaat is dat de families elkaar haten, maar niemand weet meer waarom. Als u tijd heeft moet u Romeo en Julia er maar eens op nalezen. U kunt het trouwens ook vinden in het plaatselijk dagblad.

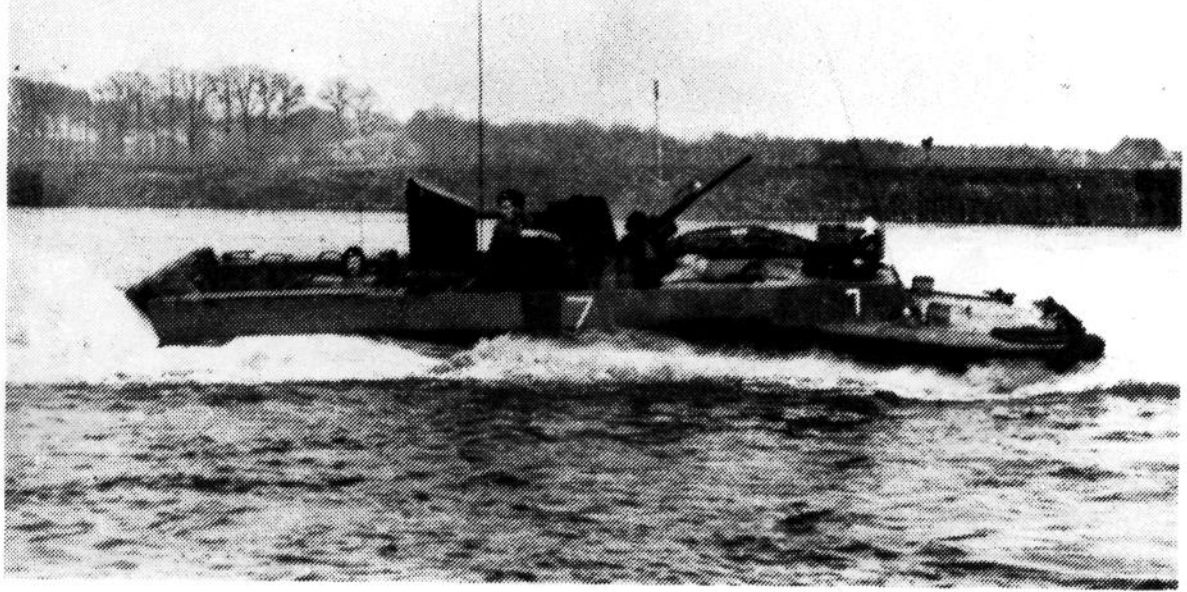
In Europa heeft men zich de eerste vijftig jaren van de twintigste eeuw wederzijds uitgemoord. Weet u waarom?

In de tweede vijftig jaren gaat het tot nu toe redelijk goed.

De jongeren, die het toekomstig Europa zullen moeten bouwen mogen geen last hebben van zaken waar ze in feite niets mee te maken hebben. Ze moeten de feiten wel weten, maar die feiten mogen niet belasten. Degene, die de jongeren gebruikt om oude wraakgevoelens te bevredigen is mede schuld aan een volgende oorlog.

Laten we in de komende tijd van de april- en meidagen, waarin bevrijding en verzet worden herdacht, over het bovenstaande nadenken, zodat ons gedenken een hele grote waarde krijgt.

J. Volger

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Bij de foto's

1. Overtocht bij Wilp met Buffalo's.
2. Aan land op de Wilpse klei.
3. Overzetten van een Shermantank met pontons bij Wilp.
4. Pontonbrug Wilpse klei.
5. Artillerie gaat over de pontonbrug bij Wilp.
6. Duitse krijgsgevangenen.
7. Even uitblazen.

Langs deze weg betuigen wij onze erkentelijkheid aan de gezamenlijke Rabobanken in de gemeente Voorst, die ons de mogelijkheid geboden hebben, om deze extra "Cronijck" in een grote oplage te kunnen laten verschijnen.

Het bestuur Oudheidkundige Kring.

THE DUTCH NATIONAL BATALLION.

Tijdens de opmars van de geallieerde legers in Oost-Nederland maakte ook dit bataljon, bestaande uit Nederlandse militairen, hiervan deel uit. Zij hielp bij de flankbeveiliging van de geallieerde troepenmacht op de Veluwe, verleende assistentie bij de zuivering van dit gebied en bezette na de bevrijding de zogenaamde "check-of security-lijn", die liep van Spakenburg - Bunschoten tot Dodewaard.

In het samenspel van Canadese en Britse militairen op de Veluwe, speelde dit bataljon een, zij het bescheiden, rol.

Het gehele bataljon was op 15 april in Aalten angekommen, waar het ten dele gelegerd werd in de B.L.O. school, die voorheen reeds omgedoopt was in Prins Bernhardkazerne en in het toenmalige feestgebouw. Na door burgemeester A.J.W. Monnik van Aalten op de markt te zijn toegesproken, vertrok men op 16 april. Met Canadese legertrucks gaat men via Varsseveld en Doetinchem naar Hoog Keppel. Hier werd lange tijd gestopt om zoals men dacht ingezet te worden voor de verovering van Doesburg, doch men trok verder.

Op 17 april begaf het bataljon zich richting Veluwe en trok in de namiddag over de pontonbrug bij Wilp naar Apeldoorn. Het bataljon was 's morgens om 8 uur op pad gegaan en arriveerde om 12 uur in Twello. Hier werden ze ingekwartierd in een groot rond buitenhuis. Het bataljon werd ingedeeld bij een lichte luchtdoel batterij van het 74e reg. light ac.ac. van de 1ste divisie. Dit regiment stond onder dommando van majoor Archibald, 's Avonds om 7 uur werd het bataljon naar de plaats van bestemming gebracht.

De taak van het bataljon was het beveiligen van de artillerie vooral als de stukken in stelling waren gebracht. Tevens moesten ze de weg beveiligen, waarlangs de batterijen zich moesten verplaatsen.

Tevens werden ze geoefend in flankdekkingen en opvangen van Duitse patrouilles.

Ook werden sommigen aangewezen om samen met Canadezen op te treden als verkenners. Vervolgens deden ze nog dienst als tokl bij het ondervragen van Duitse gevangenen.

Een deel van het bataljon werd ingedeeld bij de bewaking van een Duits hospitaal waar gewonden en verplegend personeel van Duitse nationaliteit waren ondergebracht. Dit gebouw was de St. Josephstichting tussen Teuge en Apeldoorn. Zij bleven daar tot 22 april, ingekwartierd in een garage tegenover deze stichting.

Uit: "Het vergeten bataljon" van Henk Krosenbrink

Uitg.: Staringinstituut / de Walburgpers

Prijs fl. 29,50, te bestellen bij 't Staringinstituut, Grutstraat 31, Doetinchem.

BEVEL.

OP BEVEL der Duitsche Weermacht moeten zich alle mannen in den leeftijd van 17 tot 50 jaren ter uitvoering van graafwerkzaamheden melden.

Hiervoor moeten alle mannen van dezen leeftijd zonder verdere oproeping onmiddellijk op straat gaan staan.

Vrouwen en kinderen moeten in de huizen blijven. Diegene, die bij huisvisitatie nog in huis wordt aangetroffen, wordt bestraft.

BEWIJZEN VAN VRIJSTELLING van burgerlijke of militaire Instanties moeten ter contrôle worden meegebracht. De bewijzen ontheffen niet van den aanmeldingsplicht.

Er moeten worden meegebracht: warme kleeding, stevige schoenen, dekens, eetgerei, mes, vork en lepel.

Meegebrachte fietsen blijven in het bezit van den eigenaar.

De dagelijkse vergoeding bestaat uit goeden kost, rookartikelen en vijf gulden.

Het verlaten van de gemeente is voor alle bewoners verboden.

Bij poging tot vlucht wordt geschoten.